

Het vernederlandsen van dialectwoorden

Een onderzoek naar vernederlandsing van het Drents

22-9-2017

Meertaligheid en taalverwerving UU

Lotte van de Bunt, 4024141

Eerste lezer: Dr. Ellen-Petra Kester

Tweede lezer: Dr. Sergio Baauw

Abstract

In de elektronische Woordenbank van de Nederlandse Dialecten (eWND), die samengesteld wordt binnen het Meertens Instituut, worden dialectvormen uit verschillende dialectwoordenboeken aan elkaar gekoppeld via een vernederlandsste vorm. Het vernederlandsen van dialectvormen houdt in dat men een modern Standaardnederlands lemma koppelt aan een dialectvorm die er etymologisch aan verwant is. Bij het vinden van de juiste vernederlandsing stuit men op verschillende moeilijkheden. In deze scriptie wordt getracht met veel voorbeelden van dialectwoorden in beeld te brengen hoe het vernederlandsen in zijn werk gaat, welke problemen er bestaan en hoe deze het beste opgelost kunnen worden. Dit onderzoek richt zich specifiek op het vernederlandsen van Drentse dialectwoorden uit het 'Woordenboek van de Drentse dialecten' van Kocks (1996). Het onderzoek bestaat uit twee delen. Ten eerste wordt gekeken naar andere projecten waarbij het lemmatiseren van een vorm van het Nederlands centraal staat. Ten tweede worden de resultaten gepresenteerd van een enquête onder de sprekers van de Drentse dialecten. Het doel van de enquête was om door middel van een vragenlijst onder de respondenten een patroon of eenduidige voorkeur te vinden bij het vernederlandsen die verwerkt zou kunnen worden in een advies voor het vernederlandsen (van het Drents). De hoofdvraag in dit onderzoek is: In welke mate kan het Drents uit het woordenboek van de Drentse dialecten (Kocks, 1996) worden vernederlandsd?

Met de deelvragen:

1. Welke inzichten bieden de andere lemmatiseringsprojecten op het vernederlandsen binnen het eWND-project?
2. In welke mate kunnen moderne Standaardnederlandse lemma's geconstrueerd worden vanuit de klankwetten van het Drents?
3. Welke rol zou de betekenis moeten spelen bij het vernederlandsen van het Drents?
4. Wat vertelt de visie van de sprekers van het Drentse dialect ons over het vernederlandsen van het Drents uit het woordenboek van Kocks (1996)?

Uit de andere lemmatiseringprojecten blijkt dat het vernederlandsen versneld zou kunnen worden als er gebruik gemaakt zou worden van computersystemen en vaste regels. Toch is het nodig dat de resultaten handmatig nagekeken wordt.

Uit de enquête bleek dat het vernederlandsen voor de meeste respondenten een te moeilijk concept is en dat veel Drentse dialectwoorden onbekend zijn onder de sprekers van de Drentse dialecten. De geconstrueerde Standaardnederlandse vormen voor de Drentse dialectwoorden werden door de meeste respondenten niet positief geëvalueerd. Verder blijkt dat, hoewel de etymologie voorop staat, het soms ook belangrijk is om de betekenis van de dialectwoorden in beschouwing te nemen. In de antwoorden van de respondenten valt helaas geen duidelijk patroon of een eenduidige voorkeur op te maken bij het vernederlandsen, maar de kans is groot dat dit te maken heeft met het feit dat het vernederlandsen een moeilijk concept is en dat veel woorden onbekend zijn. De vraag blijft daarom bestaan of problemen bij vernederlandsen opgelost kunnen worden door sprekers van het dialect te vragen naar vernederlandsingen voor dialectwoorden uit het betreffende dialect.

Inhoud

1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch kader.....	6
2.1 Het Drents.....	6
2.2 Naslagwerken.....	8
2.3 Klankcorrespondenties van het Drents.....	9
2.4 Woordvorm.....	11
2.5 Woordenschat.....	17
2.6 Samenvatting: problemen bij het vernederlandsen van het Drents.....	20
3. Methode.....	22
4. Resultaten.....	25
4.1 Drentse woordvorm.....	26
4.2 Drentse tussenwerpsels en exclamatieven.....	27
4.3 Geconstrueerde vernederlandsingen.....	28
4.4 Dialectwoorden die uitsluitend in het Drents voor lijken te komen.....	29
4.5 Drentse dialectwoorden die van hun vernederlandsing afwijken qua betekenis.....	30
4.6 Leenwoorden.....	31
4.7 Dialectwoorden betreffende de Drentse cultuur.....	32
5. Discussie.....	33
6. Conclusie.....	36
Bibliografie.....	38
Bijlage.....	40

1. Inleiding

In de elektronische Woordenbank van de Nederlandse Dialecten (eWND), die samengesteld wordt binnen het Meertens Instituut, worden dialectvormen uit verschillende dialectwoordenboeken aan elkaar gekoppeld via een vernederlandsste vorm. Het vernederlandsen van dialectvormen houdt in dat men een modern Standaardnederlands lemma koppelt aan een dialectvorm die er etymologisch aan verwant is. Op deze manier worden lemma's uit de verschillende dialecten die dezelfde vernederlandsing krijgen aan elkaar gekoppeld. Als we de dialectvormen aan elkaar zouden koppelen via een synoniem of een betekenis zou het veel moeilijker zijn om hier consistent in te blijven en zou het moeilijk zijn om scheidslijnen te trekken op basis waarvan een bepaalde betekenis of synoniem aan een dialectvorm toegekend moet worden of niet. Zo kan het zijn dat dialectvormen die etymologisch verwant zijn in verschillende dialecten verschillende betekenissen hebben. Door het geven van een vernederlandsing is het zeker dat de dialectvormen die etymologisch aan elkaar verwant zijn aan elkaar gekoppeld worden. Toch moet de betekenis van de dialectwoorden ook in beschouwing genomen worden. Soms is het lexicon van het dialect wat uitgebreider dan het lexicon van het Standaardnederlands, waardoor de betekenis van een dialectwoord verdwijnt in de vernederlandsing van het woord. Verder in de inleiding zal ik terugkomen op gevallen hiervan.

Voor het vernederlandsen in de eWND bestaan vaste instructies om het vernederlandsen zo consistent mogelijk te laten verlopen. Zo zijn er verschillende naslagwerken die gebruikt worden voor het opzoeken van dialectvormen, moderne Nederlandse lemma's en de etymologie daarvan. Daarnaast zijn er de klankwetten die gelden binnen dialecten. Zo zijn er vaak vaste klankcorrespondenties tussen de dialectvorm en het Standaardnederlands. Kenmerkend voor het Drents bijvoorbeeld zijn de klankreeksen *-olt* en *-old* waar in het Standaardnederlands respectievelijk 'out' en 'oud' voorkomen. Door achter deze wetmatigheden te komen is het mogelijk om Standaardnederlandse vormen te construeren vanuit de dialectvorm.

Ondanks de instructies die binnen het project zijn opgezet, zijn er bij het vernederlandsen van dialectvormen problemen waar nog geen duidelijke oplossingen voor bestaan. Zo zijn er vele woorden waarvoor geen duidelijke vernederlandsing is of lijkt te zijn. Vaak wordt van deze woorden een reconstructie gemaakt via de klankcorrespondenties van het dialect, om zo tot de meest waarschijnlijke vernederlandsing te komen. Men kan zich afvragen of dit de beste oplossing is. Voorbeelden van dergelijke dialectwoorden zijn tussenwerpsels, leenwoorden die in het betreffende dialect zijn opgenomen maar niet in het Standaardnederlands, of verouderde woorden die soms vroeger nog wel in het Standaardnederlands bestonden maar nu niet meer. Voor deze woorden is het vrijwel onmogelijk om een modern Standaardnederlands trefwoord te vinden. Ook zijn er woorden met een zeer specifieke betekenis die alleen in dat bepaalde dialect voor lijken te komen. Zoals ik eerder al noemde kunnen er woorden bestaan in het dialect voor begrippen waar we in het Standaardnederlands geen woord voor hebben.

Verder kan men zich afvragen of vernederlandsen in sommige gevallen wel de juiste methode is voor het koppelen van dialectwoorden. Zo kan het zijn dat verschillende dialectvormen binnen één dialect dezelfde vernederlandsing krijgen, terwijl dit in het dialect verschillende lemma's zijn. In het dialect zit tussen deze lemma's een betekenisverschil dat in het vernederlandsen teniet wordt gedaan. Zoals de Drentse woorden *gördel* en *gorre* die beide 'gordel' als vernederlandsing krijgen, terwijl de uitleg van de beide dialectwoorden niet volledig overeenkomt. Ook kan men zich afvragen of het construeren van een

standaardnederlandse vorm via klankcorrespondenties van het betreffende dialect wel de betekenis van de dialectvorm behoudt en of de oorspronkelijke vorm niet beter behouden kan worden.

Zoals eerder aangegeven bestaan er voor het eWND project instructies die opgevolgd worden bij het vernederlandsen. In het theoretisch kader zal ik bespreken hoe verschillende aspecten bij het vernederlandsen aan de hand van de instructies van de eWND worden aangepakt. Ook zal ik bespreken hoe deze aspecten door andere projecten worden aangepakt, waarbij het lemmatiseren van een vorm van het Nederlands centraal staat. Deze projecten zijn het GiGaNT (Groot Geïntegreerd Lexicon van de Nederlandse Taal), de GTB (Geïntegreerde TaalBank), het CGN (Corpus Gesproken Nederlands), een project van Kestemont, Daelemans & De Pauw (2010) en een project van Van Halteren & Rem (2013). Het GiGaNT is een lopend project van het INL (Instituut voor de Nederlandse Taal) waarbinnen een computationeel lexicon wordt ontwikkeld dat 16 eeuwen van het Nederlands zal omvatten. Hierbij wordt een modern Nederlands lemma gekoppeld aan de verouderde Nederlandse vormen. Het GTB is een woordenboekapplicatie waarin 4 grote historische woordenboeken van het Nederlands zijn opgenomen: het Oudnederlands Woordenboek (ONW), het Vroegmiddelnederlands Woordenboek (VMNW), het Middelnederlands Woordenboek (MNW), het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT) en sinds kort ook het Woordenboek der Friese Taal (WFT). Hierin is aan de meeste woorden ook een trefwoord in de huidige spelling toegevoegd. Het CGN is een databank van hedendaags gesproken Nederlands. Al het materiaal is orthografisch getranscribeerd, waarna het materiaal is gelemmatiseerd en werd voorzien van woordsoortinformatie. Het systeem van Kestemont et al. (2010) is gemaakt voor het lemmatiseren van 13e eeuws Middelnederlands en het systeem van Van Halteren & Rem (2013) is een *tagger-lemmatizer* systeem dat ontworpen is om Middelnederlandse woorden uit de 14e eeuw te voorzien van een POS (Part Of Speech) tag en een modern Nederlands lemma.

Het doel van deze scriptie is om met veel voorbeelden van dialectwoorden in beeld te brengen hoe het vernederlandsen in zijn werk gaat, welke problemen er bestaan en hoe deze het beste opgelost kunnen worden. Daarbij zal ik bij sommige punten bespreken hoe het lemmatiseren in de andere projecten in zijn werk gaat. Om het overzichtelijk te houden zal ik mij binnen deze scriptie richten op het vernederlandsen van Drentse dialectvormen die in de eWND worden vernederlandst uit het woordenboek van Kocks (1996), een zeer uitgebreid woordenboek van de Drentse dialecten. Meer inzicht in hoe het Drents vernederlandst kan worden, kan het project in zijn geheel helpen. Zo kan het meer inzicht bieden in hoe dergelijke probleemgevallen in andere dialecten opgelost kunnen worden en hoe dit op een consistente manier gedaan kan worden.

Naast het bespreken van de verschillende methoden zal ik verschillende aspecten noemen waar rekening mee gehouden moet worden bij het zoeken naar een modern Standaardnederlands lemma voor dialectwoorden. Ik zal een beeld schetsen van hoe het vernederlandsen in zijn werk gaat op het gebied van Drentse klanken, de woordvorming en de woordenschat van het Drents, met veel voorbeelden en een kritische blik op de mate waarin het Drents vernederlandst kan en/of zou moeten worden.

Het tweede deel van deze scriptie betreft een enquête. In deze enquête zal ik de problemen die ik tegenkom bij het vernederlandsen van het Drents voorleggen aan sprekers van het Drents. Ik zal de respondenten vragen naar hun intuïties over het vernederlandsen van het Drents. Het doel van de enquête is dat de oordelen van hedendaagse sprekers van het Drents meer inzicht zullen geven in de mate waarin het Drents vernederlandst kan worden.

De verwachting is dat de Drenten intuïties zullen hebben over vernederlandsingen van het Drents en dat er bepaalde patronen naar voren zullen komen in het vernederlandsen die aangehouden kunnen worden bij vernederlandsen van Drentse vormen, zodat het vernederlandsen op een consistente manier kan gebeuren. Ook kunnen we er op deze manier achter komen of het inschakelen van sprekers van het dialect voor verduidelijking zal zorgen bij het vernederlandsen en of dit aan te raden is voor het vervolg van het onderzoek. Op basis van de antwoorden van de respondenten in de enquête zal ik een advies formuleren voor het vernederlandsen van dialectvormen (van het Drents).

De hoofdvraag in dit onderzoek is: In welke mate kan het Drents uit het woordenboek van de Drentse dialecten (Kocks, 1996) worden vernederlandst?

Voor het beantwoorden van deze hoofdvraag kunnen we de volgende deelvragen toevoegen:

1. Welke inzichten bieden de andere lemmatiseringsprojecten op het vernederlandsen binnen het eWND-project?
2. In welke mate kunnen moderne Standaardnederlandse lemma's geconstrueerd worden vanuit de klankwetten van het Drents?
3. Welke rol zou de betekenis moeten spelen bij het vernederlandsen van het Drents?
4. Wat vertelt de visie van de sprekers van het Drentse dialect ons over het vernederlandsen van het Drents uit Kocks?

2. Theoretisch kader

2.1 Het Drents

Het Drents is net als het Nederlands een Germaanse taal. Er wordt aangenomen dat de germanisering van het huidige Nederland tussen 1000 en 100 jaar voor Christus heeft plaatsgevonden vanuit Noord-Duitsland en Zuid-Scandinavië. Tussen 800 en 1100 werd er onder andere in Drenthe *Oudsaksisch* gesproken. Dit Oudsaksisch leeft vandaag nog voort in het Drents. Het Oudsaksisch werd door de stam van de Saksen gesproken. Het is echter niet duidelijk of Drenthe ook daadwerkelijk tot het gebied van de Saksen werd gerekend. Het Drents wordt tot het Nedersaksisch gerekend. Het Nedersaksisch is een streektaal en wordt erkend als regionale taal binnen het Europees Handvest voor Regionale of Minderheidstalen.

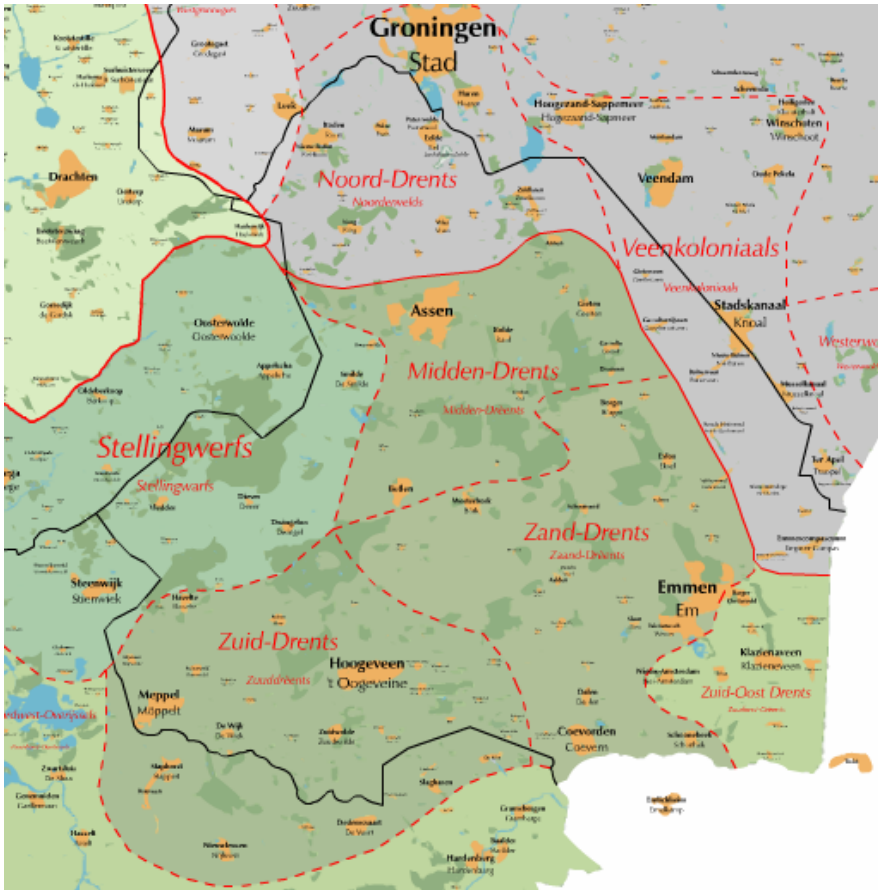
De naam Drenthe stamt uit de tweede eeuw na Christus, wat een indicatie geeft van de tijd waarin Drenthe een eenheid werd. De naam *Drenthe* betekent 'eenheid van drie delen'. Tussen deze drie delen zijn er nog steeds duidelijke taalverschillen. Hoewel het Drents grofweg in te delen valt in drieën, kunnen de dialecten binnen Drenthe nog preciezer ingedeeld worden. In figuur 1 is te zien in welk deel van Nederland Nedersaksisch wordt gesproken en welke Nedersaksische dialecten er bestaan in Nederland. Als we inzoomen op Drenthe in figuur 2 worden er binnen Drenthe 7 verschillende dialecten onderscheiden. Zo wordt er binnen Drenthe Noord-Drents, Midden-Drents, Stellingwerfs, Zuid-Drents, Zand-Drents, Veenkoloniaals en Zuid-Oost Drents gesproken.

Er zijn sterke overeenkomsten tussen het Drents en het Nedersaksisch van het aangrenzende Duitse gebied die erop wijzen dat het Drents voortkomt uit het Oudsaksisch en het Middelnedersaksisch. Kenmerken uit het Oudsaksisch zijn bijvoorbeeld de

klankcombinaties 'olt' en 'old' in 'holt' (hout) en 'gold' (goud) en de umlaut van lange klinkers zoals 'gruun' of 'greun' (groen) (Bloemhoff & Nijkeuter, 2004). Wat nog uit het Middelnedersaksisch stamt, is de lettergreepdragende nasaal in de volgende voorbeelden: 'loopm' (lopen), 'ligng' (liggen) en 'laotn' (laten) (Bloemhoff & Nijkeuter, 2004).

Figuur 1, Nedersaksische dialecten in Nederland

Figuur 2, Nedersaksische dialecten in Drenthe

Hoewel het Nedersaksisch gezien wordt als een officiële streektaal blijkt uit verschillende onderzoeken toch dat het Drents langzaam aan het verdwijnen is. Uit een onderzoek uit 2002 van het Nedersaksisch Instituut en de Nedersaksische streektaalorganisatie SONT blijkt dat toen nog 76,6% van de Drenten (ongeveer 356.000 personen) nog Drents kan spreken. Uit een onderzoek aan de Groninger universiteit uit 2003 blijkt dat het aantal sprekers van het Drents steeds meer afneemt onder hoogopgeleiden en dat het Drents vooral nog gesproken werd door ouderen en laagopgeleiden. Omdat het opleidingsniveau steeds hoger komt te liggen heeft dit tot gevolg dat de kennis van het Drents minder wordt onder de Drenten. Daarnaast blijkt uit een opiniepeilig van RTV Drenthe uit 2003 dat 74% van de Drenten het belangrijk vindt dat het Drents behouden wordt maar dat daar tegenover 70% Drentse lessen niet thuis vindt horen in het basisonderwijs. Hieruit komt naar voren dat hoewel veel Drenten het Drents belangrijk vinden, het toch vaak als belangrijker gezien wordt dat kinderen goed Standaardnederlands leren. Omdat veel mensen denken dat dit betekent dat het beter is om hun kinderen vooral in het Standaardnederlands op te voeden komt het Drents hier onder te lijden.

2.2 Naslagwerken

Bij het vinden van een Standaardnederlands lemma voor dialectwoorden wordt in het eWND-project gebruik gemaakt van verschillende naslagwerken. Deze naslagwerken kunnen gebruikt worden voor het vinden van dialectvormen en de bijbehorende vernederlandsing.

- Van Dale wordt gebruikt als standaard voor de moderne Standaardnederlandse trefwoorden. Wanneer een woord in van Dale voorkomt wordt altijd deze vorm aangehouden.
- De eWND bevat al verschillende dialectwoordenboeken die online staan om geraadpleegd te worden. Bij het vernederlandsen van nieuwe dialecten voor de eWND kunnen er overeenkomstige woorden uit andere dialecten in de eWND staan die kunnen helpen met het vinden van een vernederlandsing. Zo zijn er in het Drents bijvoorbeeld woorden te vinden die ook in het Groningse dialect voorkomen.
- In het WNT (Woordenboek der Nederlandsche Taal) zijn betekenissen en historische informatie van Nederlandse woorden van 1500 tot en met 1976 te vinden. Omdat dialecten vaak wat oudere Nederlandse woorden bevatten die wij in het Standaardnederlands niet meer herkennen is de kans groot dat deze in het WNT nog wel terug te vinden zijn. Er kan daarom gezocht worden op de vorm waarin het woord is aangetroffen, waar het WNT dan een modern Nederlands trefwoord van geeft.
- Het etymologische dialectwoordenboek van Weijnen uit 2003 bevat veel woorden en begrippen uit verschillende regionale varianten van het Nederlands.
- De etymologiebank kan gebruikt worden wanneer het niet duidelijk is of een Standaardnederlandse vorm die op een dialectopgave lijkt etymologisch verwant is.
- PLAND (Plantennamen in de Nederlandse Dialecten) bevat, zoals de naam al zegt, verschillende regionale benamingen voor planten. Zo hebben verschillende dialecten zeer verschillende benamingen voor planten. In PLAND kun je zoeken op de Nederlandse naam, de botanische naam of op een volksnaam. In het woordenboek van de Drentse dialecten van Kocks (1996) staat ook vaak de botanische naam vermeld, wat kan helpen met het vinden van een vernederlandsing. Dit geldt echter niet voor alle dialectwoordenboeken.
- In de Nederlandse voornamenbank van het Meertens Instituut kan de grondvorm van voornamen gevonden worden. Zo stamt bijvoorbeeld de naam Lisa af van Elisabeth.
- Google maps kan gebruikt worden als er geografische namen vernederlandsst moeten worden.
- Google kan gebruikt worden als andere bronnen geen oplossingen bieden.

In sommige van de andere lemmatiseringsprojecten die ik bespreek kan een groot deel van de lemma's automatisch gevonden worden aan de hand van computerprogramma's, doordat ze gelinkt worden aan Standaardnederlandse woorden die in vorm veel overeenkomen. Hier kom ik later op terug.

2.3 Klankcorrespondenties van het Drents

Één van de belangrijke bronnen bij het vernederlandsen van de Drentse dialectvormen zijn de klankcorrespondenties van het Drents ten opzichte van het Nederlands. Zo zijn er in het Drents in veel gevallen vaste klankcorrespondenties tussen de dialectwoorden en het Standaardnederlands die kunnen helpen om snel de Standaardnederlandse tegenhanger te vinden. Wanneer voor een woord geen vernederlandsing gevonden kan worden, kan door middel van de klankcorrespondenties van het Drents een Standaardnederlandse vorm gereconstrueerd worden naar de meest logische vorm, zoals voor het woord *beschieter* (beschijter). Zoals eerder naar voren kwam zijn er verschillen in het Drents van het Noorden, het Zuidoosten en het Zuidwesten. Onderling kunnen deze varianten ook weer opgedeeld

worden. Binnen het Drents bestaat veel variatie en er wordt daarom ook vaak van de Drentse dialecten gesproken en niet van het Drentse dialect. Volgens Bloemhoff & Nijkeuter (2004) is het verschil tussen de Drentse streektalen vooral te vinden in het gebruik van een aantal klinkers en tweeklanken. Zij hebben een overzicht gemaakt van de volle klinkers in het Drentse Sleen en wijde omgeving. Uit de uitleg van Bloemhoff & Nijkeuter (2004) blijkt dat veel verschil in klinkers veroorzaakt wordt door een verschil in hun lengte. In tegenstelling tot het 'Centraal-Drents' uit Sleen zijn de klinkers in het Zuidwesten van Drenthe in de omgeving van Ruinen weer anders verdeeld over de woorden. Zo geven Bloemhoff & Nijkeuter (2004) nog een ander overzicht, waarbij de verschillen tussen Centraal-Drenthe en Zuidwest-Drenthe te zien zijn. Uit de beide overzichten heb ik een aantal klankcorrespondenties op kunnen maken die gelden voor de verschillende Drentse dialecten in vergelijking met het Nederlands. Hieronder geef ik een overzicht van deze klankcorrespondenties door middel van symbolen uit het fonetisch alfabet:

Drents	→	Nederlands
/i/ (piek)		/ɛi/ (stijl)
/i:/ (analyse)		/e/ (veel)
/ɛ/ (den)		/e/ (veel)
/y/ (ruzie)		/œy/ (huis)
/y:/ (centrifuge)		/u/ (boek)
/θ/ (put)		/ɔ/ (pot)
/œ/ (keus)		/o/ (boot)
/œ/ (hölle, Du.)		/i/ (piek)
/œ:/ (freule)		/u/ (boek)
/u/ (boek)		/œy/ (huis)
/ɔ:/ (zone)		/a/ (taak)
/a/ (taak)		/ɑ/ (pat)
/i/ (piek)		/ɪ/ (pit)
/œ/ (hölle, Du.)		/ɑ/ (pat)
/e/ (veel)		/a/ (taak)
/ɛ/ (den)		/ɑ/ (pat)

In het geval van de medeklinkers verschilt het Drents niet veel van het Standaardnederlands. Zo komen alle medeklinkers uit het Drents ook voor in het Standaardnederlands. De 'r' wordt uitgesproken als een 'tongpunt r'. Hoewel veel woordparen van Drents met hun corresponderende Standaardnederlandse tegenhanger voldoen aan deze klankcorrespondenties is het niet altijd zo dat deze klankcorrespondenties tot de juiste vernederlandsing leiden.

Neem bijvoorbeeld het woord *wörmmoedig*. Kijkend naar de klankcorrespondentie lijkt 'warmmoedig' een aannemelijke vernederlandsing. Wanneer we echter naar de betekenis kijken (wormstekig) moet het toch 'wormmoedig' worden. Andere voorbeelden zijn de woorden *droeschen*, *droesten* en *droester*. Op grond van de klankcorrespondenties zou de 'oe' in het Standaardnederlands 'ui' kunnen zijn in deze woorden. In het geval van *droeschen* levert dit inderdaad een Standaardnederlands woord op, 'druisen'. Echter geldt dit niet voor de andere twee woorden. Toch kunnen we op basis van de klankcorrespondenties twee nieuwe Standaardnederlandse vormen construeren, namelijk

‘druisten’ en ‘druister’. Dit zouden dan afgeleide vormen kunnen zijn van *droeschen*, oftewel ‘druisen’. Hoewel deze vormen voor het Standaardnederlands voor de hand lijken te liggen aan de hand van de klankcorrespondenties, vinden we in het WNT de vorm *drieschen* (modern *driesen*) die in betekenis veel beter overeenkomt met de Drentse vormen. Zo wordt er ook vermeld dat de vorm oorspronkelijk waarschijnlijk één was met *druischen* (druisen) en dat dit in sommige dialecten nog terug te zien is, zoals in het Drentse *droesten*. Omdat druisen in het moderne Nederlands een apart lemma is met een andere betekenis moeten de vormen hierboven dus vernederlandsd worden met ‘ie’; *droeschen* wordt ‘driesen’, *droesten* wordt ‘driesen’ en omdat *droester* in betekenis sterk gerelateerd is aan ‘driesen’ kunnen we de Standaardnederlandse vorm ‘driester’ construeren. Zoals uit het voorgaande voorbeeld blijkt kan het vernederlandsen zeer ingewikkeld zijn en moet men bij het construeren van Standaardnederlandse lemma’s aan de hand van klankcorrespondenties naast de etymologie ook de betekenis van het woord in beschouwing nemen.

2.4 Woordvorm

Uit de vorige paragraaf blijkt dat het Drents en het Standaardnederlands van elkaar verschillen qua klanken. Echter kan de woordvorm van het Drents ook verschillen van het Standaardnederlands op grond van andere kenmerken, zoals we zullen zien in deze paragraaf. Naast de woordvorm kan ook de woordenschat van het Drents onderscheidend zijn van het Standaardnederlands. Zo kunnen er in het Drents woorden bestaan waar in het Standaardnederlands geen etymologisch verwant equivalent voor is. Hier kom ik op terug in de volgende paragraaf.

De hoogste vorm

Bij het vernederlandsen is het belangrijk dat de hoogste vorm aangehouden wordt. De hoogste vorm wil zeggen, de meest Standaardnederlandse vorm. In van Dale en het WNT wordt doorverwezen naar de hoogste vorm als het opgegeven woord bijvoorbeeld verouderd of niet algemeen is. Bij het vernederlandsen binnen het eWND project houden we in eerste instantie van Dale aan en wanneer een vorm hierin niet voorkomt houden we het WNT aan als deze de vorm wel bevat.

In dialecten kunnen soms geheel gelijkwaardige vormvarianten naast elkaar voorkomen, zoals *ledig/leeg*, *broeder/broer* en *weder/weer*. In het geval van vormvarianten is meestal één van de vormen aangegeven als verouderd in van Dale en wordt er verwezen naar de moderne standaardnederlandse vorm. Er moet dan echter wel opgelet worden of de vormen etymologisch verwant zijn. Er zijn ook andere gevallen waarin een hogere vorm gekozen moet worden, namelijk wanneer van Dale aangeeft dat een vorm ‘gewestelijk’, ‘niet algemeen’ of een ‘nevenvorm’ is.

In het GiGaNT kan in dit geval een meervoudig lemma worden toegekend (Mooijaart, 2012). Dit wordt bijvoorbeeld gedaan in het geval van *weer* & *weder*. Echter is dit in het GiGaNT ook beperkt. Zo vallen *vrouwe* (aanspreekvorm van een adellijke vrouw) en *vrouw* samen onder het lemma ‘vrouw’, omdat er in het moderne Nederlands sprake is van een kleine betekenisdifferentiatie terwijl deze er in het dialect niet is. Deze methode zorgt er echter wel voor dat vormen die in het dialect kunnen verschillen qua betekenis onder hetzelfde Standaardnederlandse trefwoord komen te staan. Dit gebeurt dan ook vaak bij het vernederlandsen van dialectwoorden. Zo kan het ook zijn dat het dialect op bepaalde gebieden een uitgebreider lexicon heeft dan het Standaardnederlands. Het kan dan

bijvoorbeeld zo zijn dat in het dialect twee varianten van dezelfde etymologische vorm bestaan die qua betekenis verschillen, terwijl hiervoor in het Standaardnederlands maar één vorm bestaat. Dit zullen we zien in de paragraaf over de Drentse woordenschat. In het systeem van Kestemont et al. (2010) dat is gemaakt voor het lemmatiseren van een corpus van 13e eeuws Middelnederlands is ook voor verschillende (spellings)varianten een hoogste vorm opgenomen. Zo zijn er in het systeem moderne Standaardnederlandse lemma's opgenomen met bijbehorende *training tokens*. Die training tokens zijn (spellings)varianten van het moderne Standaardnederlandse lemma. Als voorbeeld geven zij het woord 'tong' met de training tokens *tonghen*, *tonge*, *tungen* en *tunge*. Als er in het corpus een woord voorkomt dat onder deze training tokens valt dan krijgt dit woord het lemma *tong*, de hoogste vorm. Natuurlijk vallen niet alle Middelnederlandse varianten van *tong* onder de training tokens die in het systeem zijn opgenomen. Zo is het Middelnederlands van de 13e eeuw nog niet gestandaardiseerd en is er nog veel variatie te zien die af te leiden valt uit de regio waar de auteur vandaan komt. Om er voor te zorgen dat een zo breed mogelijk spectrum aan woorden onder het juiste lemma valt is het systeem zo aangepast dat er met de training tokens onderling nieuwe plausible tokens gegenereerd kunnen worden door de grafemen van de training tokens onderling met elkaar te combineren en door grafemen weg te laten of te vervangen door andere grafemen. Zoals verwacht kan worden levert dit veel valse vrienden en nonsenswoorden op. Vervolgens is er een eigenschap toegevoegd aan het systeem die ervoor zorgt dat aan de gegenereerde training tokens een 'klankscore' wordt toegekend die de kans op het koppelen van valse vrienden minder groot maakt. Ook in het tagger-lemmatizer systeem van Van Halteren & Rem (2013) wordt op een dergelijke manier een modern Standaardnederlands lemma gezocht voor 14e eeuw Middelnederlands. Zij maken ook gebruik van *training data*, dat in het proces uitgebreid wordt door plausible varianten. Echter wordt in hun systeem ook gebruik gemaakt van de context. Dit is een belangrijk element bij het vinden van het juiste moderne Standaardnederlandse lemma. Ook bij het vernederlandsen van dialectwoorden voor de eWND is het belangrijk om te kijken naar de betekenis en de voorbeeldzinnen die gegeven worden bij de dialectwoorden. Dit is iets wat voor computersystemen lastig is. Zo kunnen computersystemen door de context wel de waarschijnlijkheid van het voorkomen van bepaalde lemma's voorspellen, maar ze kunnen niet de betekenis van een woord begrijpen zoals mensen dit kunnen.

Affixen

Er bestaan in het Drents affixen die in het Standaardnederlands niet (meer) voorkomen. In de eWND worden deze affixen altijd in hun eigen vorm behouden in het Standaardnederlandse lemma. Zo wordt *kokse* (vrouwelijke kok) bijvoorbeeld niet *kokkin* maar dit blijft *kokse*. Ook het vrouwelijke woord voor *kameraod*, *kameraodsche*, krijgt de vernederlandsing 'kameraadse', hoewel dit woord in het Standaardnederlands niet bestaat. Een ander voorbeeld is het woord *kalfzuster*, dat 'halfzuster' betekent. Zo staat *kalfbroeder* in van Dale met de uitleg dat het woord een gevolg is van de verwisseling van de 'h' en de 'k'. Hoewel het woord *kalfzuster* niet bestaat in het Standaardnederlands wordt dit niet vernederlandsd als 'halfzuster', maar krijgt dit het Standaardnederlandse trefwoord 'kalfzuster. Er wordt dan een Standaardnederlandse vorm geconstrueerd die niet bestaat. Men kan zich afvragen of dit geen problemen oplevert. Zo zal niemand op een dergelijk trefwoord zoeken. Wanneer je de Drentse vorm van halfzuster op wil zoeken zul je hoogstwaarschijnlijk niet zoeken op *kalfzuster*. Omdat het woord in het dialect echter

gevormd is met de veronderstelling dat het eerste deel het woord *kalf* is kunnen we dit niet vernederlandsen als *half*.

Ook in het geval van het GiGaNT worden affixen altijd behouden in hun eigen vorm. Ze worden dus niet vervangen of weggelaten. Zo wordt bijvoorbeeld *gihörsamighët*, 'gehoorzamigheid' en niet 'gehoorzaamheid' (Mooijaart, 2012). Ook in het geval van verdwenen affixen, voor bijvoorbeeld een verkleinwoord, worden deze niet vervangen door moderne affixen. Zo wordt *weghelijn*, *wegelij* en niet *wegje* (Mooijaart, 2012). In de eWND worden verkleinvormen anders behandeld zoals we verderop zullen zien.

In het GTB worden affixen ook zoveel mogelijk behouden. Zo was de leidraad voor het geven van een modern lemma aan de historische vormen, naast het Groene Boekje en de daarin gehanteerde spellingsprincipes, niet de betekenis maar de etymologie (Geirnaert, 2009). Het is dan belangrijk dat de affixen zoveel mogelijk behouden worden. Zo noemt Geirnaert (2009) de drie Middelnederlandse synoniemen *advocate*, *advocateresse* en *advocaterigge* die als moderne Nederlandse lemma's respectievelijk 'advocate', 'advocaterse' en 'advocateregge' krijgen in plaats van allemaal de overkoepelende term 'advocate'. Het GiGaNT en het GTB zijn dus net als de eWND voor het behoud van affixen, omdat het niet gaat om het vertalen van de vorm, maar het behouden van de etymologie bij het geven van een modern Standaardnederlands lemma. Toch is het vaak moeilijk om de oorspronkelijke vorm aan te houden als deze in het Standaardnederlands niet bestaat. We kunnen dan nieuwe Standaardnederlandse vormen construeren uit verschillende onderdelen die in het Standaardnederlands bestaan zoals het woord *kalfzuster* uit de Standaardnederlandse woorden *kalf* en *zuster*. Voor veel vervoegde vormen ligt dit lastiger. Zo zijn er in het Drents veel bijvoeglijk naamwoorden die in het Standaardnederlands niet voorkomen en waarvoor vaak lastig een Standaardnederlandse vorm geconstrueerd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn: *tweiklapt* 'met twee kleppen', *geelstipt* 'met gele stippen', *natoogd* 'schreiend' en *kwaadkopt* 'boos, nijdig'. Dit type bijvoeglijk naamwoorden komt niet voor in het Standaardnederlands en het is daarom moeilijk om deze woorden te vernederlandsen zonder de woordvorm te veranderen en een affix toe te voegen. Zo zou je van *geelstipt*, 'geelgestipt' kunnen maken door 'ge-' toe te voegen en van *tweiklapt* zou je tweekleppig kunnen maken door -ig toe te voegen. Echter werkt deze methode niet voor alle bijvoeglijk naamwoorden van dit type. Daarnaast kan men zich afvragen of het de juiste oplossing is om affixen toe te voegen die het originele dialectwoord niet heeft.

Er zijn ook affixen die in de eWND in het Standaardnederlandse trefwoord expres weggelaten worden. Namelijk inflectionele affixen en naamvalsaffixen. Voor werkwoorden wordt de infinitief genomen en voor naamwoorden de nominatiefvorm. Vervoegingen worden in de eWND dan in de kolom vervoegingen geplaatst.

In het geval van lemmatiseringssystemen zoals dat van Kestemont et al. (2010) en Van Halteren & Rem (2013) is het moeilijk om rekening te houden met affixen. In deze systemen worden zoveel mogelijk varianten opgeslagen onder één hoogste vorm. Het is dan ook moeilijk om rekening te houden met inflectionele affixen en naamvalsaffixen. Zo noemen Van Halteren & Rem (2013) het voorbeeld van het woord *joncvrouwen* waarbij het suffix -n kan duiden op enkelvoud genitief of datief, of op meervoud. Echter is het in dit geval nodig dat de relatie van het woord tot de context begrepen wordt, iets wat een computer niet kan.

Meervoud en verkleinwoorden

In het Drents worden verkleinwoorden gemaakt door de uitgang -(e)gie(n). Soms wordt er een -e toegevoegd: *stal* → *stallegien*. Maar soms valt de -e aan het einde van een woord ook weg: *mouwe* → *mouwgien*. In sommige gevallen krijgen woorden de uitgang -tien.

In tegenstelling tot de affixen hierboven genoemd worden meervouds- en verkleiningsaffixen niet behouden bij het geven van een Standaardnederlands trefwoord. Volgens de instructies van de eWND wordt een vernederlandsing in principe nooit een meervoud of een verkleinwoord. Dit gebeurt alleen wanneer:

- het om een woord gaat waarvan het meervoud of het verkleinwoord gebruikelijker is. Voorbeelden hiervan zijn: *dollegien* (dolletje), *deupbriefien* (doopbriefje), *kinderkoppien* (kinderkopje), *hurken* (hurken)
- het meervoud of het verkleinwoord een andere betekenis heeft dan het gewone enkelvoud, zoals *hoesien* (huisje) wat onder andere wc betekent, of *broekien* (broekje) wat in Kocks (1996) onder andere 'een aankomend en onervaren persoon' betekent.
- in het dialect ook de normale vorm als aparte dialectopgave bestaat. Zo staat in het woordenboek van Kocks (1996) het woord *doek* (doek), maar ook *doekien* (doekje) en *doem* (duim) maar ook *doempien* (duimpje)

Deze regels gelden voor bijna alle lemmatiseringsprojecten die ik in de inleiding genoemd heb. De meervoudsvorm of verkleiningsvorm wordt alleen genomen als dit een apart lemma is in het Standaardnederlands. Wanneer de meervoudsvorm of de verkleiningsvorm wordt behouden, wordt de vernederlandsing in de eWND altijd de moderne Standaardnederlandse vorm. Alleen in het GiGaNT worden affixen altijd in hun eigen vorm weergegeven zoals we hierboven hebben gezien (*weghelijn* wordt 'wegelijen' en niet 'wegje'). Echter is het onwaarschijnlijk dat iemand op een dergelijk trefwoord zoekt. Wanneer alle verkleinwoorden en meervouden hun eigen vorm zouden behouden bij de vernederlandsing in de eWND zou het erg lastig worden om voor verschillende dialecten de verkleinvorm van een bepaald woord op te zoeken. Door de verkleinvormen en meervoudsvormen allemaal dezelfde moderne Standaardnederlandse vernederlandsing als trefwoord te geven, kunnen deze vormen voor de verschillende dialecten sneller worden opgezocht.

Samenstellingen

Bij tussenklanken en buigingsuitgangen in samenstellingen wordt ook de Standaardnederlandse vorm gebruikt. In het Nederlands kennen we in de nieuwe spelling de regel van de tussen-n. In het Drents zijn er echter geen regels betreffende de verbindingsklanken in samenstellingen. Zo bestaan er ook verschillende varianten voor dezelfde samenstelling, bijvoorbeeld *hondenneuze* en *hondeneuze*. In dit geval houden we de meest recente Nederlandse spelling aan, die zegt dat het 'hondenneus' moet worden. Als een samenstelling in het Nederlands niet bestaat wordt deze op een vergelijkbare manier in het Standaardnederlands geconstrueerd. In het Drents zijn er verschillende samenstellingen die in het Standaardnederlands niet bestaan. Voorbeelden hiervan zijn *aovendmelk* 's avonds gemolken melk', *kleinjong* 'de jongste jongen', *kleinknecht* 'knecht van zo'n 12 jaar, die onder de *grootknecht* stond', *kleinwark* 'kleinere hoeveelheid dan *dagwark* 'hoeveelheid die men in één dag kon be- of verwerken', *groothals* 'opschepper', *grootknecht* 'eerste knecht', *grootloug* 'stad' en *grootmes* 'broodmes' (Kocks, 1996). Deze woorden bestaan in het Standaardnederlands niet als samenstelling, maar worden toch als een samenstelling in de eWND opgenomen.

Clitische verbindingen

In het Drents komen ook clitische verbindingen voor. Zo worden er in het Drents persoonlijk voornaamwoorden achter werkwoorden en voegwoorden geplakt. Voorbeelden hiervan zijn *a'k* 'als ik', *he'k* 'heb ik', *doej* 'doe jij/u', *waoj* 'waar jij/u', *daw* 'dat we' en *wow* 'wilde we'

(Bloemhoff & Nijkeuter, 2004). Deze woorden worden in de eWND in de vernederlandsing voluit en los van elkaar geschreven. De vernederlandsing van een cliticsche verbinding geldt echter wel als één lemma. Dit betekent dat er geen aparte lemma's worden gemaakt voor de verschillende Standaardnederlandse woorden waar de cliticsche verbinding uit bestaat. Zo wordt bijvoorbeeld *he'k* niet opgesplitst in *he* (hebben) en *'k* (ik), maar blijft dit één lemma met de vernederlandsing 'heb ik'. In het GiGaNT worden voor cliticsche verbindingen wel aparte lemma's aangemaakt. Het is de vraag of deze losse delen corresponderen met een apart lemma. Zo hebben de losse delen van de verbindingen zelf geen betekenis. Ze hebben alleen een betekenis wanneer ze in een cliticsche verbinding gebruik worden. Echter zijn in van Dale wel een aantal van deze losse cliticsche delen opgenomen als spreektaal zoals 't (het) en 'k (ik). Het zou echter overzichtelijk zijn wanneer we alle losse cliticsche delen hetzelfde behandelen. Dat wordt in de eWND gedaan door de verbindingen als één lemma op te nemen.

Persoonlijk voornaamwoorden

In het Drentse dialectwoordenboek van Kocks (1996) zijn de persoonlijk voornaamwoorden voor eerste en tweede persoon meervoud samentrekkingen van een persoonlijk voornaamwoord en een vorm van *lui/lieden*; *wijlu* en *ijlu* respectievelijk. In het Drentse woordenboek van Molema (1889) staat ook nog het woord *joului* voor tweede persoon meervoud'. In veel dialecten komen samentrekkingen van 'hun' en 'lieden' (*hullie*) en van 'zij' en 'lieden' (*zullie*) voor. In van Dale zijn de Standaardnederlandse termen voor deze samentrekkingen niet consistent. Zo is *hullie* en *zullie* terug te vinden maar niet *wullie*. In de eWND wordt een samentrekking van 'wij' en 'lui/lieden' vernederlandst als 'wijlieden'. Voor de samentrekking van 'gij' en 'lui/lieden' vinden we in van Dale 'gijlieden'. Omdat in de eWND van Dale aangehouden wordt als de hoogste vorm zullen we het op deze manier moeten vernederlandsen. Het zou overzichtelijker zijn wanneer deze samentrekkingen allemaal op dezelfde manier in van Dale zouden staan. Op die manier kunnen ze makkelijker opgezocht worden in de eWND.

Spelling

In het geval van dialectvormen is er vaak sprake van een verouderd lemma, wat ook een verouderde spelling betekent. Bij het maken van een modern Nederlands trefwoord moet daarom gebruik gemaakt worden van de moderne Nederlandse spelling. Dit houdt bijvoorbeeld in dat er een tussen -n ingevoegd moet worden in samenstellingen. Zo moet het Drentse *kippekracht* bijvoorbeeld vernederlandst worden als 'kippenkracht'.

Naast het gegeven dat er vaak sprake is van een verouderde spelling zijn er in dialecten vaak ook andere spellingsregels dan in het Standaardnederlands. Dit kan het voor het vernederlandsen moeilijk maken om te zien om welk Standaardnederlands trefwoord het gaat. In het Drents bestaat er sinds 1987 een officiële Drentse spelling die geldt voor heel Drenthe. Het is een zeer leesbare spelling omdat er geprobeerd werd de spelling zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de Nederlandse spellingsregels, zonder gebruik te maken van lastige accenttekens en het weglaten van ingeslikte klanken. Zo wordt in het werkwoord *lopen* bijvoorbeeld de schwa niet uitgesproken (*lopn*), maar wordt deze wel geschreven in werkwoorden. Dankzij deze regels is het makkelijker om de Standaardnederlandse vorm van Drentse dialectwoorden te herkennen.

Wanneer we een woord niet kennen in het Standaardnederlands wordt in het eWND-project net als in het GiGaNT-project geprobeerd deze vorm in het WNT te vinden. Zoals eerder gezegd, wordt binnen het GTB geprobeerd met nieuwe spellingsregels een moderne

Standaardnederlandse vorm te construeren voor verouderde vormen zoals we zagen voor het woord *advocaterigge* dat het moderne Nederlandse lemma 'advocateregge' krijgt. Zo worden in het GTB een aantal substitutieregels gebruikt die de woorden automatisch omzet in moderne spelling. Voorbeelden hiervan zijn: *ae > aa*, *-lijc > lijk*, *-ich > -ig*, *-eeren > -eren* en *-igge > egge*. Echter vereisten de resultaten van deze automatische omzettingen wel een grondige controle en correctie. Zo kreeg bijvoorbeeld het woord *verdwaen* (opnieuw wassen) automatisch het non-woord *vrouwdwaan* (Geirneart, 2009).

Ook krijgen leenwoorden vaak een letterlijke spelling. Ze worden dan letterlijk geschreven zoals ze uitgesproken worden. Dit is ook het geval in het Drents, bijvoorbeeld bij de woorden *koejak* (cognac) en *apperdepo* (à propos).

Ook in het Systeem van Kestemont et al. (2010) dat werd gemaakt voor het lemmatiseren van een corpus van 14e eeuws Middelnederlands, wordt er gebruik gemaakt van verouderde spellingconventies zoals we eerder gezien hebben. Hier werden aan Standaardnederlandse lemma's training tokens toegekend die verschillen in spelling en/of vorm. Zo werd ook in het systeem van Van Halteren & Rem (2013) rekening gehouden met spelling. Door middel van training data waarin verschillende spellingsvarianten voorkwamen werden plausibele varianten voorgesteld. Hierbij werd rekening gehouden met de mate waarin een bepaald woord verschilde van de training data, om ervoor te zorgen dat het lemmatiseren zo betrouwbaar mogelijk werd. Echter ontstond hetzelfde probleem als bij Kestemont et al. (2010); elke deletie, toevoeging of verandering van een grafeem werd gelijk gesteld, waardoor het systeem blind was voor onwaarschijnlijke varianten. Daarom werd er aan de hand van conventionele spellingsverschillen een puntensysteem opgebouwd. Zo is variatie in klinkers waarschijnlijker dan variatie in medeklinkers en is de deletie van een /d/ waarschijnlijker dan de deletie van een /k/. Omdat het voor een computer moeilijk is om waarschijnlijkheden in taal te detecteren is het altijd nodig om de data nog handmatig te controleren. De intuïties die deel uitmaken van het menselijk taalvermogen kunnen immers niet in een softwaresysteem ingebouwd worden.

Etymologisch verwant

Soms wordt een dialectwoord in het Standaardnederlands vervangen door een woord dat er veel op lijkt. Woorden die op elkaar lijken qua vorm en betekenis zijn echter niet altijd etymologisch verwant, wat een belangrijke voorwaarde vormt voor het vernederlandsen. Het is daarom ook belangrijk om bij twijfel via de etymologiebank te controleren of de vormen etymologisch verwant zijn. Op deze manier kunnen vormen die veel op elkaar lijken van elkaar onderscheiden worden. Zo kunnen de volgende voorbeelden snel aangezien worden voor woorden die etymologisch verwant lijken, zonder dat dit het geval is: 'edelijk' & 'adelijk' en 'weger' & 'wager' (Mooijaart, 2012).

Ook wordt er in het document van Mooijaart (2012) voor het GiGaNT gesproken over volksetymologische wijzigingen. Dit betreft woorden die in dialecten zijn opgenomen die verkeerd zijn geïnterpreteerd. Zo bestaat er het woord *aarzelmaand* voor 'oktober'. Hoewel het VMNW en het MNW noemen dat het mogelijk een vervorming is van *herse-* 'gierst', wordt de vorm 'aarzel' aangehouden omdat het zo in de volkstaal is geïnterpreteerd. Een voorbeeld hiervan uit het Drents hebben we al gezien, namelijk *kalfzuster*. Omdat dit zo in het dialect is opgenomen onder de aanname dat het eerste deel van de samenstelling 'kalf' is, moet dit zo blijven staan in de vernederlandsing. Vaak gebeurt dit met leenwoorden. Een niet-Nederlands woord wordt dan opgevat als een Nederlandse vorm. Een bekend voorbeeld hiervan komt ook in het Drents voor. Zo komt *kattebellegien* (kattebelletje) van het Italiaanse scartabello. Toch wordt dit woord in het project niet vernederlandsd naar het

oorspronkelijke woord in de leentaal, maar houden we de Nederlandse vorm aan zoals deze geïnterpreteerd is in het dialect.

2.5 Woordenschat

Varianten die afkomstig zijn van één lemma

In dialecten komen vaak verschillende varianten voor van een vorm die oorspronkelijk één lemma was. Zo komen *vrouwe* en *vrouw* naast elkaar voor (Mooijaart, 2012). En zoals we eerder hebben gezien krijgen deze beide het lemma 'vrouw' in het GiGANT. In deze gevallen krijgen de varianten dezelfde Standaardnederlandse vorm omdat deze vorm beide varianten omvat en omdat het Standaardnederlands geen onderscheid maakt. Het gevolg is dat het verschil dat in de volkstaal bestaat wegvalt. We zagen al eerder dat in meerdere lemmatiseringsprojecten vaak één hoogste vorm gekozen wordt voor verschillende varianten van een woord. En hoewel dit een goede methode is om verschillende vormen met dezelfde etymologische achtergrond aan elkaar te verbinden, kan dit bij het vernederlandsen van dialecten wat moeilijker liggen. Zo zijn er in het Drents dialectwoorden die op grond van etymologie terug te leiden zijn naar hetzelfde moderne Standaardnederlandse woord, maar die in het dialect veel kunnen verschillen qua betekenis. We zagen in de inleiding al het voorbeeld van *gördel* en *gorre* die allebei de vernederlandsing 'gordel' krijgen. Andere voorbeelden zijn *tak* en *toege* die allebei de vernederlandsing 'tak' krijgen. Beide betekenen tak, maar *tak* kan daarnaast ook andere betekenissen hebben en *toeg* niet. Ook krijgen *takholt* en *toegholt* beide de vernederlandsing *takhout*, hoewel de betekenissen hier ook lijken te verschillen. Zo staat er in de uitleg van *takholt*; 'deel van de boom waar de takken zich bevinden' en bij *toegholt* staat 'takken voor brandhout'. Een ander voorbeeld is *umloop* en *ummeloop* die allebei het moderne Standaardnederlandse lemma 'omloop' krijgen, terwijl ze verschillende betekenissen hebben. Het Drentse *umloop* kan verschillende betekenissen hebben zoals het Nederlandse *omloop*, maar *ummeloop* daarentegen betekent alleen 'kleine klusjes, lichte werkzaamheden'. Hoewel deze woorden niet volledig overeenkomen qua betekenis, zijn er in het Standaardnederlands geen verschillende lemma's om dit betekenisverschil aan te duiden.

Eigennamen en geografische namen

Bij persoonsnamen wordt gebruik gemaakt van de voornamenbank. Er wordt bij persoonsnamen altijd de grondvorm genomen: *Knelis* → *Cornelis*, *Liezebit* → *Elizabeth*, *Klaosienao* → *Klazina*, *Tunnies* → *Teunis*.

Geografische benamingen krijgen volgens de instructies van het eWND de spelling zoals deze in de uitleg van het dialectwoord is gegeven. Als de uitleg ontbreekt kan de naam opgezocht worden op google maps en als de plaats niet gevonden kan worden dan wordt de spelling van de dialectopgave aangehouden.

Plantennamen

Dialecten hebben vaak zeer uiteenlopende benamingen voor planten. Deze namen kunnen opgezocht worden in PLAND, waarin verschillende volksnamen voor planten zijn opgenomen en waarbij een vernederlandsing is gegeven. Zo kan voor *zwalviesbloem* het woord 'zwaluwbloem' gevonden worden en voor *keeskruud* vinden we 'kaasjeskruid'.

Leenwoorden

Zoals eerder genoemd hebben leenwoorden in dialecten vaak een andere spelling. Deze woorden moeten de standaardnederlandse vorm krijgen. Dit is de vorm die in van Dale ofwel het WNT is opgenomen. Voorbeelden van leenwoorden in het Drents zijn koejak (cognac), *apperdepo* (à propos), *kesaosie* (catechesatie), *klonje* (cologne).

Er zijn in het Drents ook leenwoorden die niet in het Standaardnederlands voorkomen. Het eWND heeft op dit moment nog geen regels voor deze leenwoorden. In het geval van het GiGaNT worden de leenwoorden in hun oorspronkelijke vorm gegeven, voor zover deze als Nederlands woord gebruikt worden. Ze krijgen dan de standaardvorm uit die taal (Mooijaart, 2012).

Het Drents kent veel Duitse en Friese leenwoorden die niet in het Standaardnederlands voorkomen. Het is dan moeilijk om te bepalen hoe deze woorden vernederlandst moeten worden. Een voorbeeld van zo'n woord is het Drentse woord *leidig*. Dit woord komt in betekenis overeen met het Friese woord *leidich*, dat in het WFT staat, maar waar geen Standaardnederlandse vorm aan gekoppeld is. Ook het Friese woord *glieren* heeft geen Standaardnederlands trefwoord in het WNT. De betekenis van het woord is glijden en omdat dit er erg op lijkt, is dit een argument om de vernederlandsing 'glijden' te geven. Echter blijkt uit de etymologiebank geen verwantschap tussen de woorden. Een ander voorbeeld van een Drents leenwoord is het Duitse *fensterbierscheibe* die we de vernederlandsing 'vensterbierschijf' zouden kunnen geven. Omdat in het Duits veel woorden voorkomen die een Nederlandse variant hebben die er etymologisch aan verwant is, kan er in het Nederlands in sommige gevallen makkelijk een vernederlandsing geconstrueerd worden zoals het woord 'vensterbierschijf'. Echter kan dit niet toegepast worden op alle leenwoorden. Een voorbeeld van een Drents woord dat bijvoorbeeld niet vernederlandst kan worden is *one*, dat 'zonder' betekent. Dit komt overeen met het Duitse *ohne*, waar in het Nederlands geen etymologisch gerelateerde vorm van bestaat. Het is nu de vraag of er getracht moet worden om deze woorden te vernederlandsen waar dit kan, of om de oorspronkelijke vorm uit de leentaal als trefwoord te nemen. Zo zal er niemand zijn die op de geconstrueerde vorm vensterbierschijf zal zoeken. Ook zal het overzichtelijker zijn om op alle leenwoorden dezelfde regels toe te passen.

Tussenwerpsels en exclamatieven

In het Drentse dialect bestaan veel dialectwoorden die het boerenleven beschrijven. Zo zijn er onomatopoeën van dierengeluiden en woorden die dienen als lokroep voor dieren. Een voorbeeld hiervan is *edi*, dat dient als lokroep voor een schaap. Maar ook zijn er in het Drents veel expressies van emoties zoals vloekwoorden die geen Standaardnederlandse variant hebben. Daarnaast zijn er in het Drents nog termen voor sociaal verkeer zoals begroetingen die niet in het Standaardnederlands voorkomen. Binnen dit type woorden bestaan er veel waar moeilijk een etymologisch verwant Standaardnederlandse vorm voor kan worden gevonden. In het CGN komen ook veel tussenwerpsels voor omdat het hier gaat om gesproken taal. In dit project wordt het lemma gelijk gesteld aan de woordvorm (Van Eynde, 2004). In het eWND wordt nog wel getracht om ze te vernederlandsen. Een voorbeeld van een Drentse tussenwerpsel is *keboms*, dat de uitleg 'boems' krijgt. Omdat het woord lijkt op 'kaboem' kunnen we het vernederlandsen als 'kaboem'. Toch is het moeilijk te bepalen of dit een goede manier is van vernederlandsen. Verder zijn er ook tussenwerpsels die samentrekkingen lijken te zijn van twee verschillende tussenwerpsels, zoals *gatverdorie*. We kennen in van Dale wel gatverdarrie en potverdorie maar niet gatverdorie. Het kan dan vernederlandst worden als gatverdarrie omdat dit lemma er het meeste op lijkt, maar dan

vervangen we *dorie* door *darrie*. We kunnen dan een nieuw Standaardnederlands lemma construeren uit *gatver dorie*, maar dan rest weer de vraag of iemand hier op zou zoeken.

Verouderde woorden

In het Drents zijn ook regelmatig woorden te vinden die vroeger in het Standaardnederlands voorkwamen maar tegenwoordig niet meer. Dit zijn woorden die niet in van Dale of het WNT gevonden kunnen worden maar soms wel in het Oudnederlands Woordenboek (ONW), het Vroegmiddelnederlands Woordenboek (VMNW) of het Middelnederlands Woordenboek (MNW) in het GTB. Soms is door substitutieregels een modern Nederlands trefwoord geconstrueerd zoals we hierboven zagen maar deze woorden hebben niet altijd een modern Nederlands trefwoord.

In het geval van de GTB wordt de oude vorm behouden. Zoals we eerder gezien hebben was de huidige spelling in combinatie met etymologie de leidraad voor het vinden van moderne Nederlandse lemma's. Deze methode heeft tot gevolg dat niet-bestaande moderne equivalenten aangemaakt worden voor uitgestorven Middelnederlandse woorden, zoals voor het woord *hekelsterigge*, dat het moderne Nederlandse lemma *hekelsteregge* krijgt (-igge wordt in de moderne spelling -egge) (Geirnaert, 2009).

Ook in het geval van de eWND wordt etymologische verwantschap vooropgesteld aan betekenis en worden originele affixen van dialectopgaven, met de eventuele modernisering, behouden. Echter is de kans erg klein dat men op een dergelijke niet bestaande vorm zoekt. Toch zegt Geirnaert (2009) dat een dergelijk modern trefwoord in het GTB wel degelijk belangrijk is wanneer iemand bijvoorbeeld onderzoek doet naar de vrouwelijke nomina *agentis* of naar stapelsuffigering. Ook bij onderzoek naar de evolutie van terminologie kan op deze manier in het GTB snel de etymologisch verwante term door de jaren heen gevonden worden. Zo kan dit ook belangrijk zijn voor onderzoek naar dialecten in de eWND. Echter geldt in de eWND de vernederlandsing als instrument om alle dialectvormen aan elkaar te verbinden. Het is dan belangrijk dat de vernederlandsing voor deze verschillende vormen gelijk is om ze allemaal tegelijk naast elkaar te kunnen zien.

Ook in het GiGaNT is de regel voor verdwenen woorden dat men de oorspronkelijke vorm neemt met verwerking van regelmatige klankwijzigingen, gespeld volgens de moderne spellingsregels. Zo wordt bijvoorbeeld *mürhoudil* (muurwacht) *muurhoedel* en *saen* (spoedig) wordt *zaan*. (Mooijaart, 2012)

Een voorbeeld van een verouderd woord uit het Drents is *kleistern*, dat plakken, klimmen of klieren betekent. Deze vorm komt niet voor in het van Dale of het WNT, maar kan wel gevonden worden in een lijst met oude Nederlandse woorden. Omdat de vorm niet voorkomt in van Dale of het WNT is het met de huidige instructies moeilijk om hier een vernederlandsing voor te bedenken.

Woorden die uitsluitend in het Drents voor lijken te komen

Dan zijn er ook nog woorden die een raadsel blijven en in geen enkele bron gevonden kunnen worden. Voor deze woorden kan ondanks de instructies voor de eWND geen oplossing gevonden worden. Dit type woorden zijn een probleem binnen het eWND-project waar de dialectwoorden immers een vernederlandsing moeten krijgen om opgenomen te worden in de eWND. Voorbeelden hiervan zijn *komsaozies* (commentaar), en *doiken* (in trage rust neerzitten). Door middel van klankcorrespondenties en substitutieregels kan geprobeerd worden om Standaardnederlandse vormen te construeren. Op dezelfde manier werden met substitutieregels Standaardnederlandse lemma's geconstrueerd in het GTB.

Men kan zich echter afvragen of het construeren van niet bestaande Standaardnederlandse woorden wel betekenisvol is. Zo worden in het CGN dialectwoorden niet gelemmatiseerd naar een Standaardnederlandse lemma, maar behouden ze hun eigen vorm. Zo zegt Van Eynde (2004) dat bepaalde termen in dialecten zich niet laten beschrijven in termen van het Standaardnederlands. Hij noemt de voornaamwoorden in combinaties als *dieën boek* en *dieën vent*. In dit geval krijgen de dialectwoorden in het CGN een lemma in de oorspronkelijke vorm van het woord.

2.6 Samenvatting: problemen bij het vernederlandsen van het Drents

Aan de hand van de voorgaande paragrafen over vernederlandsen van het Drents zijn er verschillende moeilijkheden naar voren gekomen waar geen een oplossing voor gevonden kan worden. Hoewel uit de literatuur blijkt dat computersystemen erg handig en snel zijn in vinden van etymologisch verwante moderne Standaardnederlandse woorden, is het voor deze systemen erg moeilijk om rekening te houden met zowel de vorm van een woord als met de betekenis van een woord en dit is precies waar de moeilijkheden ontstaan. Het is voor het behoud van de vorm (denk aan affixen) en daarmee de etymologie beter om substitutieregels en moderne spelling te gebruiken zoals het GTB en het GiGaNT om de vorm van het woord zoveel mogelijk te behouden. Een computer zal dit niet kunnen. Zo werkt een computer erg systematisch met regels en zou het geen overwegingen kunnen maken die mensen wel kunnen maken. Daarnaast kunnen computers de betekenis van een woord niet begrijpen en dit meenemen in overwegingen over wat de juiste vernederlandsing is. Er kunnen bijvoorbeeld ook etymologische valse vrienden voorkomen tijdens het lemmatiseren die alleen handmatig door mensen herkend kunnen worden, zoals we hebben gezien met het Drentse *droeschen* dat volgens de klankcorrespondenties vernederlandst zou moeten worden als 'druisen', maar wat 'driesen' blijkt te zijn als we de betekenis in beschouwing nemen. Hoewel er in de eWND ook gelet wordt op de betekenis komt het toch veel voor dat woorden in de eWND, die in het dialect erg verschillen qua betekenis, hetzelfde moderne Standaardnederlandse lemma krijgen. Men zou erover kunnen denken om de betekenis meer waarde te geven, en zoals in het GiGaNT, meervoudige lemma's toe te staan. Het komt in de eWND echter ook al voor dat dialectwoorden gesplitst worden in twee of meer Standaardnederlandse woorden.

Hoewel de lemmatiseringsprojecten een goed beeld geven van hoe het lemmatiseren effectief werkt, blijven we toch achter met problemen bij het vernederlandsen van het Drents voor de eWND. Deze moeilijkheden zijn in te delen in verschillende categorieën:

Woordvorm

In het Drents bestaan woordvormen die in het Standaardnederlands niet bestaan. Een voorbeeld hiervan is het woord *tweeklept*. In het Standaardnederlands zou je hier 'tweegeklept' of 'tweekleppig' van kunnen maken. Echter heb je dan in het Standaardnederlands een extra affix nodig dat in het Drents niet nodig is. Bij het construeren van een modern Standaardnederlands trefwoord is het echter de bedoeling dat er geen affixen worden verwijderd of toegevoegd en dit lijkt bij het vernederlandsen soms onvermijdelijk.

Tussenwerpsels en exclamatieven

Een andere bron van moeilijkheden vormen de tussenwerpsels en exclamatieven. Het Drents bevat veel tussenwerpsels en deze zijn vaak moeilijk te vernederlandsen omdat ze alleen in het Drents voor lijken te komen. Wat we ook vaak tegen lijken te komen zijn variaties zijn van Standaardnederlandse tussenwerpsels zoals *gadverdorie*.

Woorden die alleen in het Drents voor lijken te komen

Dan zijn er de vormen die alleen in het Drents voor lijken te komen. Dit zijn de woorden die we in geen enkele bron in geen enkele vorm tegenkomen. Een categorie die hier ook voor een deel onder valt zijn woorden die te maken hebben met de Drentse cultuur, zoals Drentse spelletjes en gerechten die we in de rest van Nederland niet kennen. Zoals we hebben gezien kan voor deze woorden soms aan de hand van klankcorrespondenties en substitutieregels een modern Standaardnederlands lemma worden geconstrueerd. Het is echter de vraag of het construeren van Standaardnederlandse vormen wel de oplossing is voor het vernederlandsen van deze dialectvormen. Dit leidt ons tot de vraag of deze vormen dan wel vernederlandst moeten worden en hoe dit vervolgens zou moeten.

Verschillende dialectwoorden die (onterecht) dezelfde vernederlandsing krijgen.

Verder bestaan er in het Drents verschillende woorden die in het Standaardnederlands onder één vorm vallen. In dat geval wordt de hoogste vorm gekozen en worden de woorden die daar etymologisch aan verwant zijn onder deze vernederlandsing gezet. Echter, zoals we gezien hebben onder het kopje 'varianten afkomstig van hetzelfde lemma' kunnen de woorden die onder hetzelfde Standaardnederlandse lemma geplaatst worden erg verschillen qua betekenis. Dit zou echter onduidelijkheden op kunnen leveren wanneer er in de eWND een bepaald woord op wordt gezocht. Wanneer je bijvoorbeeld dialectale varianten van omloop opzoekt zul je *umloop* zowel als *ummeloop* voor het Drents als resultaat krijgen. Terwijl *ummeloop* hier een hele andere betekenis heeft dan *omloop*.

Leenwoorden

Dan zijn er ook nog veel leenwoorden in het Drents die niet in het Standaardnederlands voorkomen. Het is moeilijk om de leenwoorden moeten te vernederlandsen wanneer deze niet in het Standaardnederlands bestaan. Het beste zou zijn om hier een consistente regel toe te passen zodat men weet hoe er gezocht moet worden naar dergelijke leenwoorden in de eWND. Op dit moment bestaat er een mix van het vertalen van leenwoorden naar het Nederlands (vooral vanuit het Duits) en het geven van het originele woord uit de leentaal.

Dialectwoorden die de Drentse cultuur omschrijven

Als laatste zijn er nog de woorden die iets omschrijven uit de Drentse cultuur. Omdat het hier specifiek gaat om de Drentse cultuur is hier ook vaak geen Standaardnederlandse term voor te bedenken. Het is dan de vraag of er getracht moet worden om hier een Standaardnederlandse vorm voor te construeren of simpelweg de Drentse vorm aan te houden.

Het probleem met het construeren van nieuwe vormen is dat waarschijnlijk niemand daar op zal zoeken. Toch is het belangrijk om de etymologie en de betekenis van het woord in beschouwing te nemen.

3. Methode

Omdat in de meeste lemmatiseringsprojecten vooral gebruik gemaakt wordt van automatische processen, valt er bij het vernederlandsen binnen het eWND-project voordeel te behalen uit het feit dat er handmatig wordt gezocht naar het juiste lemma. In tegenstelling tot de projecten waarbij veel werk bestaat uit automatische omzettingsprocessen worden bij de eWND meer overwegingen gemaakt. Daarnaast verschilt het lemmatiseren van Drentse dialectvormen van het lemmatiseren van bijvoorbeeld Oudnederlands omdat er in tegenstelling tot het Oudnederlands nog wel sprekers bestaan van het Drentse dialect. Ook hier kan een voordeel uit gehaald worden. Het feit dat er nog sprekers zijn van het dialect kan gebruikt worden door de sprekers van het dialect te vragen naar hun visie op het vernederlandsen van Drentse dialectwoorden. De hoofdvraag kan dan voor een deel beantwoord worden door te vragen naar de visie van sprekers van het Drents op het vernederlandsen van Drentse dialectvormen. Ik heb daarom een enquête gemaakt voor de sprekers van de Drentse dialecten.

Omdat de Drenten moedertaalsprekers zijn van zowel het Drents als het Standaardnederlands zou hun visie op het vernederlandsen van het Drents ons veel kunnen vertellen. Zo zullen zij wellicht beter aanvoelen hoe een Drents woord vernederlandsd kan worden en zullen zij meer kennis hebben van de woordenschat van het Drents, die kan helpen bij het achterhalen van de juiste vernederlandsing. Verder is het interessant om te bekijken hoeveel van de moeilijke Drentse dialectwoorden de Drenten daadwerkelijke kennen. Zo kan gekeken worden of het voor de eWND wel zin heeft om deze onbekende woorden te vernederlandsen. Ook is het interessant om te bekijken in hoeverre de Drenten het eens zijn met de geconstrueerde vernederlandsingen die ik in de enquête zal voorstellen.

In de antwoorden die de Drenten geven hoop ik een patroon te vinden. Ik hoop dat de Drenten eensgezind zullen zijn in hun vernederlandsingen en dat ik op basis van de antwoorden van de meerderheid een advies kan geven over de beste manier waarop het Drents vernederlandsd kan worden. Uit de antwoorden zullen misschien vernederlandsingen blijken die niet-Drenten niet hadden kunnen vinden. Voor andere woorden zal misschien blijken dat er geen poging tot vernederlandsen gedaan moet worden.

Ik heb de enquête gemaakt op basis van zeven categorieën dialectwoorden die in het theoretisch kader naar voren kwamen als twijfelgevallen of probleemgevallen bij het vernederlandsen. Deze woorden zijn afkomstig uit het *'Woordenboek van de Drentse dialecten'* van Kocks (1996) die in de eWND worden opgenomen. Voor elke aparte categorie heb ik drie tot vier Drentse dialectwoorden gekozen die deze categorie representeren. Omdat de woorden uit het *'Woordenboek van de Drentse dialecten'* nog niet het hele verwerkingsproces hebben doorgemaakt in het eWND-project voordat ze in de eWND terecht komen, hebben de woorden nog geen definitieve vernederlandsing. De verschillende categorieën en de woorden die in deze categorieën bevestigd worden staan hieronder genoemd:

1. Drentse woordvorm

In deze categorie staan dialectwoorden centraal die een Drentse woordvorm hebben. Ten eerste wordt gevraagd of de respondent het woord kent. Daarna wordt gevraagd hoe hij/zij het woord in het Standaardnederlands weer zou geven/construeren als de vorm zoveel mogelijk behouden moet worden. Als dit niet mogelijk is wordt de respondenten gevraagd of ze kort willen toelichten waarom. Ten slotte wordt de vraag gesteld of het woord bij het

vernederlandsen zijn originele betekenis behoudt. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *natoogd* (= huilend), *kregelkopt* (= lichtgeraakt), *aneten* (= klaar met eten) en *vervelendigheid* (= verveling).

2. Drentse tussenwerpsels en exclamatieven

In deze categorie staan Drentse tussenwerpsels centraal die niet voorkomen in het Standaardnederlands. Er worden in deze categorie dezelfde vragen gesteld als in de voorgaande categorie. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *gramsie* (= zeer bedankt), *gatverdorie* (= potverdorie), *huuie/huui/huie* (= 1. Een uitroep om dieren op te drijven of een andere kant op te laten lopen, 2. Een uitroep bij wijze van groet).

3. Geconstrueerde vernederlandsingen

In deze categorie gaat het om Drentse dialectwoorden die door middel van klankcorrespondenties een geconstrueerde Standaardnederlandse vorm krijgen. Ten eerste wordt weer gevraagd of de respondent het woord kent. Daarna wordt een geconstrueerde vorm gepresenteerd die gemaakt is door middel van klankcorrespondenties. Er wordt dan gevraagd of de respondent dit woord ook op dergelijke manier zou kunnen vernederlandsen. Als de respondent hier 'nee' op antwoordt krijgt hij/zij de gelegenheid om een andere (betere) suggestie te geven voor een vernederlandsing. Ten slotte wordt weer gevraagd of het woord bij het vernederlandsen zijn originele betekenis behoudt. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *anroegen* (= aanrommelen), *aarmbaarmoeltien* (= lieveheersbeestje), *hoezeboezen* (= hard waaien).

4. Drentse dialectwoorden die uitsluitend in het Drents voor lijken te komen.

In deze categorie worden dezelfde vragen gesteld als in de eerste categorie. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *kabarie* (= kabaal, lawaai), *klebentig* (= ziekelijk, niet lekker), *komsaozies* (= commentaar).

5. Drentse dialectwoorden die van hun vernederlandsing afwijken qua betekenis

In deze categorie gaat het om woordparen die een etymologische tegenhanger hebben die verwant is aan hetzelfde Standaardnederlandse woord. Net als *ummeloop* en *umloop*. Het woord waar ik naar vraag verschilt qua betekenis echter sterk van het Standaardnederlandse woord, in tegenstelling tot de etymologische tegenhanger. Ten eerste wordt weer gevraagd of de respondent het woord kent. Daarna wordt gevraagd of hij/zij het betreffende woord zou vernederlandsen als het Standaardnederlandse woord dat er etymologisch aan is verwant maar qua betekenis erg verschilt. Als de respondent hier 'nee' antwoordt op de vraag of het betreffende woord op een dergelijke manier vernederlandsd moet worden, krijgt de respondent nog de kans om een andere (betere) suggestie te geven als vernederlandsing. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *kekeln* (= 1. Hard praten, 2. Ruzieën), *daok* (= 1. Rieten dak, 2. Grote hoeveelheid), *gorre* (= 1. Gordel/riem, 2. Gording, 3. Garde, 4. Lijn waarop noten liggen bij het notenschieten).

6. Leenwoorden

In deze categorie gaat het om leenwoorden die in het Drents voorkomen, maar niet in het Standaardnederlands. Er worden in deze categorie dezelfde vragen gesteld als in de eerste categorie. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *fensterbierscheibe* (= in

Duitsland zo genoemde ruitjes met voorstellingen of rijmpjes die bij het huwelijk e.d. ten geschenke werden gegeven), *one* (=zonder), *genau* (= precies).

7. Dialectwoorden betreffende de Drentse cultuur.

In deze categorie worden dezelfde vragen gesteld als in de eerste categorie. De woorden die bevraagd worden in deze categorie zijn: *kooubrugge* (= boterham die kinderen krijgen als ze koeien naar het land brengen of net hebben gebracht), *lèestik* (= laatste tik die kinderen elkaar geven voor of na schooltijd; ook wel de benaming van het spelletje zelf), *koggel* (= 1. Lompe vent, 2. Laatste tik die de kinderen die uit school komen elkaar geven).

In de bijlage is de gehele enquête toegevoegd. Hier kan een beter beeld verkregen worden van de vraagstelling. De vraag betreffende de betekenis is vooral van belang in categorie 5, omdat ik geïnteresseerd ben in de vraagstelling of er meer rekening gehouden zou moeten worden met de betekenis bij dit type dialectwoorden. Echter leek het me interessant om deze vraag in elke categorie te stellen.

De vragen zijn toegespitst op specifieke voorbeelden van Drentse dialectwoorden.

Voorafgaand aan elk nieuw dialectwoord, vraag ik de participant of hij/zij bekend is met het betreffende dialectwoord. Dit doe ik om erachter te komen hoe bekend de moeilijke Drentse woorden zijn onder de sprekers. Ook als een respondent het betreffende woord niet kent zal ik de antwoorden over het woord in beschouwing nemen. Zo zou de intuïtie van een spreker van het Drents in sommige gevallen ook iets kunnen zeggen over Drentse woorden waar hij/zij niet bekend mee is. Omdat er in het woordenboek van de Drentse dialecten van Kocks (1996) ook woorden uit oude Drentse woordenboeken zijn overgenomen is het aannemelijk dat een aantal woorden niet voor elke spreker van het Drents bekend zijn.

Voorafgaand aan de vragen over de Drentse dialectwoorden wordt de respondenten gevraagd naar hun vaardigheid en gebruik van het Drents. Ik heb ze gevraagd vanaf welke leeftijd ze in aanraking zijn gekomen met het Drents en of ze er nog steeds mee in aanraking komen. Het is belangrijk om in beeld te krijgen of de respondenten genoeg vaardigheid hebben in het Drents om de vragen van de enquête goed te kunnen beantwoorden. Als ik de indruk krijg dat de participant niet vaardig genoeg is in het Drents zijn de resultaten van deze participant niet opgenomen in dit verslag. Ook wordt er gevraagd naar de houding tegenover het Drents door middel van een aantal vragen. Zo zou de houding tegenover het Drents van invloed kunnen zijn op de manier waarop de vragen beantwoord worden. Zo zullen Drenten met een zeer positieve houding tegenover het Drents misschien meer van de Drentse vorm willen behouden in het vernederlandsen dan Drenten die een minder positieve houding hebben tegenover het Drents. Daarnaast wordt de respondent gevraagd tot welke variant van het Drents zij zichzelf rekenen. Hierbij worden grofweg 4 varianten onderscheiden: Noord-Drents, Midden-Drents, Zuidoost-Drents en Zuidwest-Drents. Tevens kunnen de respondenten kiezen uit de optie 'anders, namelijk...', waarbij ze de kans krijgen om een eigen variant in te vullen.

De enquête bevat eveneens een uitgebreide uitleg van wat het vernederlandsen inhoudt, waarbij ik voorbeelden geef van vernederlandsingen van onder andere geconstrueerde Standaardnederlandse vormen.

Ik heb de enquête gemaakt via thesistools.com. Vervolgens heeft Abel Darwinkel de link verspreid onder een panel van het Huus van de taol, waar hij werkzaam is als streektaalfunctionaris. Het Huus van de taol is een streektaalorganisatie die het actief en passief gebruik van het Drents wil bevorderen.

Voordat ik de uiteindelijke versie in heb laten vullen, heb ik eerst een pilot doorgestuurd naar Abel Darwinkel die hem zelf in heeft gevuld en in heeft laten vullen door twee andere sprekers van het Drents. Naar aanleiding van de resultaten van de pilot en de opmerkingen hierbij heb ik nog wat laatste dingen aangepast. Zo bleek dat voor de respondenten veel woorden onbekend waren en dat ze de enquête te lang vonden. Ook bleek het principe van het vernederlandsen nog wat onduidelijk, omdat er veelal vertalingen werden gegeven in plaats van vernederlandsingen. Vervolgens heb ik op basis van deze resultaten een nieuwe versie gemaakt waarbij ik wat woorden heb verwijderd om de enquête iets minder lang te maken. Ik heb onbekende woorden en woorden die te simpel vernederlandsst konden worden eruit gehaald. Verder heb ik geprobeerd in de uitleg duidelijker te zijn over het vernederlandsen door goed uit te leggen dat het niet gaat om het vertalen van de vorm maar om het geven van een Standaardnederlandse vorm die eraan verwant is. Naast de verspreiding onder het panel heb ik de enquête ook nog doorgestuurd naar een medestudent waarvan ik weet dat zij familie in Drenthe heeft.

4. Resultaten

Er zijn in totaal 17 personen die de enquête in zijn geheel hebben ingevuld. De leeftijden van de respondenten variëren van 23 tot en met 75 met een gemiddelde leeftijd van 61 jaar. De gemiddelde leeftijd ligt dus hoog. Met deze hoge gemiddelde leeftijd kan een grotere kennis van de verouderde Drentse woorden verwacht worden. Toch is het opvallend hoeveel woorden onbekend zijn bij veel van de respondenten. De vraag doet zich voor of veel van de woorden verouderd zijn. Het zou ook aan de grote variatie binnen het Drents kunnen liggen. Toch lijken respondenten die verschillende varianten van het Drents spreken dezelfde moeilijkheden te ondervinden met dezelfde woorden.

Verder was er weinig variatie tussen de respondenten wat betreft de houding tegenover het Drents. Dit bleek uit de antwoorden die werden gegeven op de stellingen over het Drents. De respondenten konden bij deze stellingen antwoord geven op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 volledig eens en 5 volledig oneens was. In tabel 1 hieronder zijn de stellingen opgenomen met daarachter het aantal respondenten dat het betreffende antwoord gaf.

Tabel 1, mening van de respondenten over het Drents.

	Volledig eens	Eens	neutraal	oneens	Volledig oneens
Ik vind het Drents een mooie taal	13	3	1	0	0
Ik vind dat het Drents bewaard moet blijven	13	3	1	0	0
Ik vind dat het Drents plaats moet krijgen in het onderwijs	10	3	3	1	0
Ik vind het Drents totaal onbelangrijk	0	1	1	1	14

Uit de tabel blijkt dat de meeste respondenten positief zijn tegenover het Drents. De respondenten die negatiever waren bij het beantwoorden van de stellingen hebben in de rest van de enquête echter geen afwijkende antwoorden gegeven. Ook bleek uit de vragen die vooraf gingen aan de enquête dat geen van de respondenten een zodanig slechte kennis van het Drents had dat aanleiding gaf om de antwoorden van deze respondent uit te sluiten uit de resultaten.

Helaas hebben veel respondenten niet goed begrepen wat er bedoeld wordt met vernederlandsen. Zo had één van de respondenten aan het einde van de enquête in het opmerkingenveld genoemd dat hij/zij de openingstekst niet had gelezen omdat deze te lang was. Het is echter wel belangrijk dat deze zorgvuldig gelezen wordt. Vaak worden er vertalingen gegeven in plaats van vernederlandsingen, die niet meegenomen kunnen worden in de resultaten.

De resultaten van de enquête zal ik per categorie en per dialectvorm behandelen. Hieronder geef ik de verschillende dialectvormen die ik heb bevestigd in een tabel. Ik geef aan welke vernederlandsingen zijn gegeven met daarachter tussen haakjes het aantal keren dat deze vernederlandsing is gegeven. Verder geef ik aan welke vertalingen er zijn gegeven, waaruit blijkt hoe moeilijk het concept van vernederlandsen is voor de respondenten.

4.1 Drentse woordvorm

In deze categorie werd de respondenten gevraagd hoe ze het dialectwoord zouden vernederlandsen als de vorm zoveel mogelijk behouden moet worden.

1. Natoogd (= huilend)	
Aantal respondenten die het woord kennen	4
Vernederlandsingen	nat-oogd, natoogd, natgeoogd (2), natogend (4)
Vertalingen	tranend, natte ogen, betraand, huiloog

De vernederlandsingen zijn gegeven door respondenten die het woord kennen en die het woord niet kennen. Natogend is door twee respondenten genoemd die het woord niet kennen.

Bij de vraag of de betekenis verandert, wordt door één persoon die natogend heeft gegeven als vernederlandsing aangegeven dat dit niet persé huilend hoeft te betekenen

2. Kregelkopt (= lichtgeraakt)	
Aantal respondenten die het woord kennen	3
vernederlandsingen	kregelgekopt (1), kregelkoppig (1)
vertalingen	kriegelig, kriegelkop, kregelhoofdig, heetkoppig, kortkoppig, kregelig, kregelkoppig

De vernederlandsingen zijn gegeven door respondenten die zeggen het woord te kennen. De overige respondent die het woord kende gaf helaas een vertaling. Uit de antwoorden bij dit woord blijkt dat de personen die het woord kennen niet eensgezind zijn in het vernederlandsen.

3. Aneten (= klaar met eten)	
Aantal respondenten die het woord kennen	7
Vernederlandsingen	aaneten (2)
Vertaligen	dooreten (2), uitgegeten (3), afeten, deureten

Een aantal respondenten geeft aan dat ze het met de betekenis dooreten kennen en dit wordt ook een paar keer als vernederlandsing gegeven. Ook één van de respondenten die 'aaneten' geeft als vernederlandsing geeft aan dat het de betekenis van dooreten krijgt.

4. Vervelendigheid (= verveling)	
Aantal respondenten die het woord kennen	10
Vernederlandsingen	vervelendigheid (2), verveeldheid (3), vervelendheid (2), verveeld (1)
Vertalingen	verveling (4),

Een respondent die de vernederlandsing vervelendheid geeft, geeft aan dat de betekenis verandert omdat het ook kan betekenen dat iets vervelend is.

4.2 Drentse tussenwerpsels en exclamatieven

In deze categorie werd de respondenten gevraagd hoe ze het dialectwoord zouden vernederlandsen als de vorm zoveel mogelijk behouden moet worden.

5. Gramsie (= zeer bedankt)	
Aantal respondenten die het woord kennen	2
Vernederlandsingen	gratias (1)
Vertalingen	danke (1), grote dank (1)

Dat veel respondenten het woord niet kennen zou verklaard kunnen worden door het feit dat het een verouderd woord is dat Kocks uit een woordenboek van J. Bergsma uit 1906 heeft overgenomen. De twee personen die het woord kennen geven aan dat het woord niet op een Nederlandse manier weergegeven kan worden. Dit blijkt ook uit de vele andere antwoorden. Daarnaast is het opvallend dat twee respondenten denken dat het uit het Italiaans komt. Een respondent die de pilot in had gevuld, gaf als vernederlandsing *grazie* en een respondent in de eindversie geeft ook aan dat hij denkt dat *gramsie* uit het Italiaans komt. Dit kan toeval zijn, maar dit kan ook het Drentse taalgevoel zijn dat naar boven komt. Iets waar een niet-Drent misschien niet aan had gedacht. Daarnaast geeft een andere respondent de vernederlandsing *gratias*, dat Latijn is voor 'dank u', dat een woord is in het Standaardnederlands volgens van Dale. Deze respondent geeft tevens aan dat het Standaardnederlandse *gratias* formeler is dan het Drentse *Gramsie*.

6. gatverdorie (= potverdorie)	
Aantal respondenten die het woord kennen	15
vernederlandsingen	godverdorie (3), gatverdamme (3), potverdorie (2), gatjandorie (1), getverderrie (1)
vertalingen	Guttegut

In twee van de gevallen dat gatverdamme is gegeven als vernederlandsing wordt gezegd dat de betekenis meer verandert naar gatver.

7. huuie/huui/huie (= 1. een uitroep om dieren op te drijven of een andere kant op te laten lopen, 2. een uitroep bij wijze van groet)	
aantal respondenten die het woord kennen	14
vernederlandsingen	hoi (6), hu (1), huu (1), hoei (2), heui (2), hee (1)
vertalingen	vort, moi, hup hup

Zes respondenten geven 'hoi' als vernederlandsing. Twee daarvan geven daarnaast apart 'hu/huu' als uitroep om dieren op te drijven. De meeste antwoorden lijken niet de groet en uitroep voor dieren beide te bevatten. Echter zijn ook de opties hoei en heui gegeven. De respondenten geven aan dat de betekenis hier niet verandert. Echter is het niet duidelijk of de vernederlandsing hier beide betekenissen houdt. Zo zeggen ook respondenten die de vernederlandsing 'hoi' geven dat de betekenis niet verandert. Echter is het moeilijk voor te stellen dat 'hoi' ook de betekenis heeft van een uitroep om dieren op te drijven.

4.3 Geconstrueerde vernederlandsingen

In deze categorie werd een geconstrueerde vernederlandsing voorgesteld.

8. Anroegen (= aanrømmelen)	
Aantal respondenten die het woord kennen	7
<i>Anroegen</i> kan vernederlandst worden als 'aanruigen'	5 ja

Vier van deze vijf respondenten die het woord zo zouden vernederlandsen kennen het woord. Het lijkt er dus op dat vooral de personen die het woord kennen het op deze manier zouden vernederlandsen.

De respondenten die aangeven dat ze het niet op deze manier zouden vernederlandsen geven als reden vaak dat 'ruigen' een andere betekenis heeft dan rommelen en dat het geen Standaardnederlands is. Helaas begrepen veel van de respondenten niet dat vernederlandsingen niet perse bestaande Standaardnederlandse woorden hoeven te zijn.

9. Aarmbaarmoeltien (= lieveheersbeestje)	
Aantal respondenten die het woord kennen	3
<i>Aarmbaarmoeltien</i> kan vernederlandst worden als 'armbaarmuiltje'	3 ja

Twee van de respondenten die het woord zo zouden vernederlandsen kennen het woord en één respondent niet. De redenen die genoemd worden waarom ze het woord op deze manier zouden kunnen vernederlandsen zijn dat het goed aansluit bij de oorspronkelijk vorm, dat het goed klinkt en dat de omzetting van -tien naar -tje klopt. De redenen van de respondenten die het geen goede vernederlandsing vonden zijn dat de vernederlandsing geen betekenis heeft, dat niemand daar iets van zou begrijpen en dat het woord nog dichtbij het Drents ligt dat het eigenlijk geen vernederlandsing meer is.

Bij de vraag of de respondenten een betere vernederlandsing wisten, gaf geen van de respondenten een suggestie. Één respondent zei zelfs dat het woord niet vernederlandst moet worden.

10. Hoezeboezen (= hard waaien)	
Aantal respondenten die het woord kennen	7
<i>Hoezeboezen</i> kan vernederlandst worden als 'huizebuizen'	2 ja

Sommige respondenten zeggen dat de betekenis van huizebuizen overeenkomt en de ander zegt dat de 'oe' in het drents vaak overeenkomt met de 'ui'. De respondenten die aangeven dat ze het niet zo zouden vernederlandsen geven als reden dat het zijn betekenis verliest, dat het nergens op slaat en dat het vreemd klinkt. Ook zegt iemand dat het wel logisch is maar dat hij/zij geen reden ziet waarom iemand dat zo zou doen.

Als betere suggestie geeft iemand hozeboezen, omdat hier het woord hozen in zit, van regenen. Ook een andere respondent stelt voor om iets van hoos erin te verwerken. Er lijkt hier dus een gevoel te zijn dat het woord met 'hozen' te maken heeft. Een andere respondent geeft nog aan dat het niet vernederlandst kan worden als huizebuizen omdat de /oe/ in hoezeboezen onomatopeeën zijn, oftewel klanknabootsingen van hard waaien. Een andere respondent geeft nog de suggestie haardboezen.

4.4 Dialectwoorden die uitsluitend in het Drents voor lijken te komen

In deze categorie werd de respondenten over 'authentieke' Drentse dialectwoorden gevraagd hoe ze het dialectwoord zouden vernederlandsen als de vorm zoveel mogelijk behouden moet worden.

11. Kabarie (= kabaal, lawaai)	
Aantal respondenten die het woord kennen	3
vernederlandsingen	kabalie (2), kabaal (4), kabarie (2), kabalerij (1)
vertalingen	Herrie

De leeftijden van de respondenten zijn 23, 71 en 75, dus divers. De vernederlandsing 'kabalerij' is een vernederlandsing waar de medewerkers van de eWND nog niet aan hadden gedacht, maar wat potentieel een goede vernederlandsing zou kunnen zijn. Dit zou misschien te maken kunnen hebben met het inzicht dat een spreker van het Drents wel heeft en een niet-spreker van het Drents niet. In de pilot werd ook nog de vernederlandsing 'kabaalherrie' gegeven wat ook een plausibele vernederlandsing zou kunnen zijn. De respondenten die een vernederlandsing gaven, gaven ook aan dat de betekenis niet verandert.

12. Klebentig (= ziekelijk, niet lekker)	
Aantal respondenten die het woord kennen	2
Vernederlandsingen	kilbenig (1), klebenterig (1), klebentig (1)
vertalingen	Ellendig

De twee respondenten die het woord kennen zijn twee van de oudere respondenten. Het is daarom waarschijnlijk dat het een verouderd woord is. De vernederlandsing kilbenig wordt gegeven met de uitleg dat men het vaak koud heeft als men ziek is. Dit is een goed voorbeeld van de overwegingen die een mens kan maken bij het vernederlandsen, maar een computer niet. Respondenten van de vernederlandsingen 'klebenterig' en 'klebentig' geven aan dat de betekenis dan niet verandert

13. Komsaozies (= commentaar)	
Aantal respondenten die het woord kennen	6
Vernederlandsingen	kommesaties (1), kommensaties (1), commendaties (1), commentasie (1), commentatie (1)
Vertalingen	tegenproat, commentaar (2), opmerking

Twee personen die het woord niet kennen gaven de suggestie commentaar. In alle gevallen geven de respondenten aan dat de betekenis hetzelfde blijft. Andere respondenten geven vertalingen of geen suggestie.

4.5 Drentse dialectwoorden die van hun vernederlandsing afwijken qua betekenis.

In deze categorie werd de respondenten gevraagd of zij het dialectwoord zouden kunnen vernederlandsen als het Standaardnederlandse woord dat eraan verwant is.

14. Kekeln (= 1. hard praten, 2. ruzieën)	
Aantal respondenten die het woord kennen	5
<i>kekeln</i> kan vernederlandst worden als 'kakelen'	5 nee

Twee van de respondenten die het woord niet zo zouden vernederlandsen kenden het woord. Het heeft daarom niet te maken met bekendheid van het woord. De respondenten die aangeven het niet zo te kunnen vernederlandsen geven aan dat kakelen niet dezelfde

diepte heeft, niet dezelfde betekenis en dat het niet persé ruziën betekent. De redenen die respondenten geven om het wel zo te vernederlandsen is omdat kakelen ook vaak gebruikt wordt om ruziën aan te duiden.

15. Daok (= 1. rieten dak, 2. grote hoeveelheid)	
Aantal respondenten die het woord kennen	13
<i>daok</i> kan vernederlandst worden als 'dak'	10 nee

De redenen die werden gegeven om het woord niet zo te vernederlandsen waren omdat dan de betekenis verloren gaat en dat daok een bepaald type dak is en niet algemeen. Toch zijn er ook zes respondenten die zeggen dat ze het wel als dak zouden kunnen vernederlandsen. De redenen die ze daarvoor geven is dat het hetzelfde woord zou zijn, dat dak ook veelal gebruikt wordt in het Drents en één van de respondenten geeft aan het woord zo te kennen.

Bij de vraag of men betere suggesties had voor een vernederlandsing werden vooral vertalingen gegeven, maar ook dok, (riet)daok, rietdek, deek en daak.

16. Gorre (= 1. gordel/riem, 2. gording, 3. garde, 4. lijn waarop noten liggen bij het notenschieten)	
Aantal respondenten die het woord kennen	4
<i>gorre</i> kan vernederlandst worden als 'gordel'	9 nee

De redenen die daarvoor werden gegeven om het woord niet zo te vernederlandsen zijn dat het niet het correcte woord is, twee respondenten die het woord kennen zeggen dat het de verkeerde betekenis heeft en één respondent geeft aan dat het in zijn/haar variant van het Drents gording betekent.

De redenen die respondenten geven om het wel zo te vernederlandsen zijn dat het erop lijkt, dat het gebruikt wordt als gordel en voor één respondent lijkt het op zijn Drentse variant van gordel namelijk gorrel. Op de vraag of men betere suggesties wist voor een vernederlandsing werd alleen door één respondent een aantal vertalingen gegeven.

4.6 Leenwoorden

In deze categorie werd de respondenten gevraagd hoe ze het dialectwoord zouden vernederlandsen als de vorm zoveel mogelijk behouden moet worden.

17. Fensterbierscheibe (= in Duitsland zo genoemde ruitjes met voorstellingen of rijmpjes die bij huwelijk e.d. ten geschenke werden gegeven)	
Aantal respondenten die het woord kennen	2
Vnederlandsingen	Vensterbierraam (1), bierschijfraampjes (1)
Vertalingen	tekstviltjes, vensterruitvoorstelling, vensterwensen, wapenglastegeltje, spreukglasplaatje

De twee respondenten die het woord kennen geven helaas een vertaling of betekenis in plaats van een vernederlandsing, net als veel andere respondenten. Twee antwoorden die

nog het meeste in de buurt kwamen van een vernederlandsing waren vensterbierraam en bierschijfraampjes. Andere respondenten gaven aan dat het niet mogelijk was om het woord te vernederlandsen of gaven gewoonweg geen antwoord.

18. One (= zonder)	
Aantal respondenten die het woord kennen	10
Vernederlandsingen	oon (2), on (1), one (1), ohne (1)
Vertalingen	Zonder

De vernederlandsingen die zijn gegeven door de respondenten die het woord kennen zijn oon (2), on en one. Twee respondenten die het woord niet kenden (als Drents woord waarschijnlijk) gaven nog de vernederlandsing ohne. De rest gaf een vertaling of geen antwoord. Alle respondenten geven aan dat de vernederlandsing zijn betekenis houdt als er een vernederlandsing is gegeven.

19. Genau (= precies)	
Aantal respondenten die het woord kennen	13
Vernederlandsingen	genau (1), nauw (1)
vertalingen	exact, inderdaad, precies, nauwkeurig, nauwlettend

Twee respondenten vinden dat genau in deze vorm behouden moet worden. Veel geven aan het alleen als Duits woord te kennen. Anderen geven een vertaling. Één respondent geeft de vernederlandsing 'nauw' en één respondent 'nauwkeurig'. Zo blijkt 'nauw' ook etymologisch verwant te zijn aan het nieuwhoogduitse genau.

4.7 Dialectwoorden betreffende de Drentse cultuur.

In deze categorie werd de respondenten gevraagd hoe ze het dialectwoord zouden vernederlandsen als de vorm zoveel mogelijk behouden moet worden.

20. Kooubrugge (= boterham die kinderen krijgen als ze koeien naar het land brengen of net hebben gebracht)	
Aantal respondenten die het woord kennen	5
Vernederlandsingen	koebrogge, koebrugge, koebrug
Vertalingen	koebroodje, koebrood, koeienbammetje

Drie van de respondenten die een vernederlandsing gaven, gaven aan dat de betekenis zal veranderen. Zo zal het lijken alsof het gaat om brood voor een koe volgens één van de respondenten.

21. Lèestik (= laatste tik die kinderen elkaar geven voor of na schooltijd; ook wel de benaming van het spelletje zelf)

Aantal respondenten die het woord kennen	5
Vernederlandsingen	laatsttik (2), laatste tik (3), laatstetik (3)
Vertalingen	aftik, slottik

De respondenten die een geldige vernederlandsing geven (de vertalingen buiten beschouwing gehouden), zeggen dat de betekenis hierdoor niet verandert.

22. Koggel (= 1. lompe vent, 2. laatste tik die kinderen die uit school komen elkaar geven)

Aantal respondenten die het woord kennen	4
Vernederlandsingen	koggel (1), kogel (1)
Vertalingen	klungel, bootlijm, kokkerd, kinkel, knoet, rabauw

De meeste respondenten geven geen vernederlandsing of ze geven een vertaling. De respondent die 'kogel' als vernederlandsing geeft, zegt dat de betekenis wel verandert omdat kogel ook een andere betekenis heeft

5. Discussie

Om te onderzoeken hoe het Drents uit het woordenboek van de Drentse dialecten (Kocks, 1996) het beste vernederlandsd kan worden binnen het eWND-project heb ik ten eerste gekeken naar andere projecten waarin het lemmatiseren tot Standaardnederlandse woorden centraal staat, ten tweede heb ik een enquête verstuurd onder Drentse respondenten waarin ik hen vroeg naar hun visie op het vernederlandsen van Drentse dialectwoorden. Omdat de respondenten uit verschillende delen van Drenthe kwamen, hoopte ik dat zo de verschillende Drentse dialecten zoveel mogelijk gerepresenteerd werden binnen de enquête. Dit zijn de inzichten die bij de verschillende categorieën verkregen konden worden:

Drentse woordvorm

In de eerste categorie valt al meteen op te merken dat veel Drenten de woorden niet kennen en dat de respondenten zeer verschillende vernederlandsingen geven. Echter, omdat het in deze categorie gaat om woordvormen die in meer Drentse woorden voorkomen, hoopte ik dat de intuïties over het Drents toch zouden kunnen helpen bij het vormen van een voor hen logische vernederlandsing. Helaas was er geen patroon te ontdekken. Zo worden de vormen natoogd en kregelkopt vernederlandsd door 'ge-' in te voegen, door '-ig' achter te voegen of door '-end' achter te voegen. Er is geen duidelijke voorkeur te zien voor een bepaalde methode van vernederlandsen.

Drentse tussenwerpsels en exclamatieven

Bij de categorie van tussenwerpsels viel op dat erg weinig respondenten het woord gramsie kenden. Wat verder opviel was dat twee respondenten een link legden met het Italiaans en nog een respondent met het Latijnse gratias. Het zou kunnen dat hier sprake is van kennis

die alleen de Drenten hebben bij dit woord. Verder kwam naar voren dat voor het woord *huui* eigenlijk twee vernederlandsingen nodig zijn. Het woord zou dan gesplitst moeten worden in de eWND over twee verschillende Standaardnederlandse woorden. Dit komt al regelmatig voor in de eWND. Voor het woord *gatverdorie* is er nog geen duidelijke oplossing. In deze categorie was helaas ook geen duidelijke voorkeur te zien voor een bepaalde manier van vernederlandsen.

Geconstrueerde vernederlandsingen

De geconstrueerde vormen die werden voorgesteld, werden maar door weinig respondenten goedgekeurd. Uit de antwoorden bleek de reden hiervoor vooral dat de geconstrueerde vernederlandsingen geen betekenis hebben. Zo zeggen respondenten dat niemand iets zou begrijpen van zo'n woord, dat het nergens op slaat, dat het vreemd klinkt en dat niemand zou zoeken op zo'n woord. Ook zegt een respondent dat het geconstrueerde woord wel logisch is volgens de klankcorrespondenties maar dat hij/zij geen reden ziet waarom iemand dat zo zou doen. Hieruit blijkt ook weer dat vernederlandsen een moeilijke kwestie is en dat het moeilijk is voor respondenten om hier vragen over te beantwoorden wanneer zij het vernederlandsen niet volledig begrijpen. Verder wordt het hier ook duidelijk dat het gebruik van de eWND misschien meer geschikt is voor taalwetenschappelijk onderzoek, waarbij het etymologische linken van dialectwoorden goed van pas kan komen.

Toch werden er ook redenen genoemd om de dialectwoorden wel op deze manier te vernederlandsen. Ook in deze categorie lijken de respondenten daarom niet eensgezind. Zo kwam ook bij de antwoorden bij het woord *hoezeboezen* naar voren dat de respondenten hier zeer verschillend over dachten. Toch kwam een aantal respondenten bij dit woord met een nieuw inzicht. Zo waren er twee respondenten die dachten dat hoezen gelinkt zou zijn aan hozen. Hoewel dit niet klopt met de klankcorrespondenties klopt dit wel qua betekenis, wat ook weer een argument vormt om naast de klankcorrespondenties de betekenis toch in beschouwing te nemen bij het vernederlandsen.

Dialectwoorden die uitsluitend in het Drents voor lijken te komen

In deze categorie waren veel woorden onbekend onder de respondenten en ook hier bleek geen duidelijk patroon in de antwoorden. Hoewel er geen patronen te vinden waren, gaven enkele respondenten toch interessante antwoorden. Zo werd in de pilot door een respondent de vernederlandsing 'kabaalherrie' gegeven voor het woord *kabarie*. Dit is iets waar ik en de andere medewerkers van de eWND niet op waren gekomen.

Wat verder opviel is dat het dialectwoord *komsaozies* veel vernederlandsingen kreeg: *kommesaties*, *kommensaties*, *commendaties*, *commentasie*, *commentaties*. Het is bijzonder dat zoveel respondenten bij dit woord wel een poging doen om een vernederlandsing te construeren. Zoveel pogingen hoopte ik bij alle dialectwoorden te vinden. Toch is er ook hier helaas geen eenduidige voorkeur te zien voor een bepaalde vernederlandsing.

Drentse dialectwoorden die van hun vernederlandsing afwijken qua betekenis

Dat het betekenisverschil in deze categorie tot problemen kan leiden hebben we vooral gezien bij het Drentse woord *daok* dat vernederlandsd wordt als *dak*. Omdat *daok* een zeer specifiek soort dak is geven veel van de respondenten aan dat de betekenis verloren gaat wanneer dit woord vernederlandsd wordt als 'dak'. Daarnaast, wanneer we in beschouwing nemen hoe de eWND werkt is het niet handig om dit woord onder 'dak' te plaatsen. Wanneer iemand op wil zoeken wat 'dak' in het Drents is, krijgt deze persoon ook het woord *daok* dat een veel beperktere betekenis heeft dan het Standaardnederlandse 'dak'. In dit

geval is het Drents uitgebreider dan het Standaardnederlands. Er zijn begrippen waar in het Drents wel een woord voor bestaat maar in het Standaardnederlands niet. Dit is ook het geval bij de categorie woorden die alleen in het Drents voor lijken te komen en woorden die de Drentse cultuur omschrijven. Dit zou een reden zijn om voor deze woorden een Standaardnederlandse vorm te construeren of ze in hun eigen vorm te behouden.

Leenwoorden

Deze categorie is lastig omdat de leenwoorden die niet in het Standaardnederlands voorkomen vaak op verschillende manieren worden vernederlandst. Voor Duitse woorden bestaan soms Nederlandse woorden bestaan die etymologisch verwant zijn. Dit is ook zo in het geval van *fensterbierscheibe*, dat je etymologisch gezien om zou kunnen zetten naar 'vensterbierschijf'. Dit woord zien we ook een paar keer terug in de antwoorden van de respondenten. De twee andere leenwoorden in het Drents die ik heb bevraagd zijn ook van Duitse oorsprong. Echter zijn er voor deze woorden geen etymologisch verwante Nederlandse tegenhangers. Het is daarom voor deze woorden lastig om ze te vernederlandsen. Hoewel voor het woord *one* nog vernederlandsingen gemaakt werden zoals 'one' en 'oon' werd dit bij genau niet gedaan en werd meerdere keren geantwoord dat het woord zijn eigen vorm moet behouden. Het is dus nog erg onduidelijk hoe leenwoorden vernederlandst moeten worden als deze niet in het Standaardnederlands voorkomen. Zouden we ze moeten vernederlandsen waar mogelijk, net als bij *fensterbierscheibe*? Zouden we vernederlandsingen moeten construeren net als oon voor *one*? Of zouden we het woord aan moeten houden zoals in de leentaal, zoals in het geval van *genau*. Maar wanneer we het woord uit de leentaal aanhouden, behouden we dan de schrijfwijze van de leentaal (*ohne*) of die van het dialect (*one*)? Het zou overzichtelijker zijn voor het zoeken in de eWND om dit op een consistente manier te doen.

Woorden betreffende de Drentse cultuur

Wat in deze categorie opvalt is dat veel woorden onbekend zijn onder de respondenten. Hoewel het gaat om de Drentse cultuur, hebben veel woorden betrekking op verouderde gewoonten. Ook hier zijn helaas geen overheersende antwoorden gegeven qua vernederlandsingen.

In de antwoorden van de enquête hoopte ik een patroon te vinden. Ik hoopte dat de Drenten eensgezind zouden zijn in hun vernederlandsingen en dat ik op basis van de vernederlandsingen van de meerderheid een advies zou kunnen geven op welke manier het Drents het beste vernederlandst kan worden. Omdat de antwoorden zo uiteen lopen is het moeilijk om een eenduidig resultaat uit de antwoorden te halen. Dit kan ermee te maken hebben dat de variant van het Drentse dialect toch per respondent erg verschilt. Achteraf gezien is het ook duidelijk dat het vernederlandsen voor de meeste respondenten een te moeilijk concept is. Het blijkt dat men toch meer over meer taalkundige kennis dient te beschikken om het principe van vernederlandsen goed te kunnen begrijpen. Zo zijn er verschillende respondenten die bij het vernederlandsen andere woordsoorten gebruiken en die het dialectwoord vertalen in plaats van vernederlandsen. Het begrip etymologie zal voor veel mensen niet duidelijk geweest zijn. Ook waren veel woorden onbekend onder de Drenten, wat het lastig maakt af te wegen of de mening van deze respondenten wel meegenomen moet worden in de resultaten.

De verwachting dat de Drenten ons meer inzicht zouden kunnen geven in het vernederlandsen van de Drentse dialectwoorden uit Kocks (1996) is helaas niet uitgekomen.

Toch zijn er wel argumenten naar voren gekomen die ervoor pleiten om bepaalde woorden in hun eigen vorm te houden en om de betekenis van sommige woorden wat meer in beschouwing te nemen. Wat verder inzicht heeft verschaft is dat veel woorden zo verouderd en/of onbekend zijn dat veel Drenten deze woorden niet kennen. Zo gaven ook meerdere respondenten aan dat het niet veel zin heeft om deze woorden in de eWND te verwerken. Dat de antwoorden minder informatief waren dan gehoopt kan er ook mee te maken hebben dat er relatief weinig respondenten waren. Als er meer respondenten waren geweest was er misschien meer een patroon op te merken dan nu het geval is. Verder gaven de meeste respondenten ook minimale antwoorden of gaven ze helemaal geen antwoord. Als zij uitgebreider waren geweest in het antwoorden dan was hier ook meer informatie uit te halen geweest.

In vervolgonderzoek zou het belangrijk zijn om aan te geven dat het bij vernederlandsen geaccepteerd is om een woord te construeren dat nog niet bestaat in het Standaardnederlands. Dit bleek indirect wel uit de voorbeelden, maar het zou duidelijker zijn geweest om dit expliciet te noemen. Zo is in de opmerkingen aangegeven dat het niet duidelijk was of je een Standaardnederlands woord moest geven dat al bestond of dat je er zelf eentje mocht maken. Dat dit niet duidelijk was volgt ook uit de antwoorden op de vraag of een dialectwoord op een bepaalde manier vernederlandst zou kunnen worden. Sommige respondenten geven dan aan dat het niet kan omdat het een niet-bestaand Nederlands woord is en omdat het dan geen betekenis heeft.

Daarnaast zou het nog interessant zijn om de respondenten de optie te geven om het op te merken wanneer ze een dialectwoord onder een andere betekenis kennen. Zo bleek een aantal keer uit de antwoorden dat dit het geval was bij een paar woorden.

Daarnaast zou het misschien ook duidelijk geweest zijn om in de inleidende tekst naast goede voorbeelden van vernederlandsen ook foute voorbeelden te geven. Bijvoorbeeld voorbeelden van vertalingen. Zo is er duidelijk gezegd dat het niet ging om vertalingen, maar hebben toch veel respondenten vertalingen gegeven.

Daarnaast is het belangrijk om meteen aan te geven dat het belangrijk is voor het invullen van de enquête om de inleidende tekst goed te lezen en te begrijpen. Zo heeft één respondent aangegeven in de opmerkingen dat hij/zij de inleidende tekst niet had gelezen omdat deze te lang was. Echter als je niet weet wat vernederlandsen inhoudt is het onmogelijk om de enquête op correcte wijze in te vullen.

6. Conclusie

Op basis van het theoretisch kader en de resultaten van de enquête zal ik de hoofd- en deelvragen beantwoorden en zal ik een algemene conclusie geven.

1. Welke inzichten bieden de andere lemmatiseringsprojecten op het vernederlandsen binnen het eWND-project?

Wat uit de literatuur over de andere lemmatiseringsprojecten naar voren kwam is dat een computersysteem zoals van Kestemont et al. (2010) en van Van Halteren en Rem (2013) het proces van het lemmatiseren erg versnelt. Toch is er handmatige controle nodig, omdat computers taal niet kunnen begrijpen zoals mensen dit kunnen. Het is voor deze systemen erg moeilijk om rekening te houden met zowel de vorm van een woord als met de betekenis van een woord en dit is precies waar de moeilijkheden ontstaan. Het is voor het behoud van

de vorm (denk aan affixen) en daarmee de etymologie beter om substitutieregels en moderne spelling te gebruiken zoals in het GTB en het GiGaNT om de vorm van het woord zoveel mogelijk te behouden. Een computer zal dit niet kunnen.

2. In welke mate kunnen moderne Standaardnederlandse lemma's geconstrueerd worden vanuit de klankwetten van het Drents?

Zoals blijkt uit het theoretische kader zijn er bepaalde klankcorrespondenties tussen het Drents en het Standaardnederlands. Wat we ook gezien hebben is dat deze klankcorrespondenties niet altijd tot de juiste vernederlandsing leiden zoals in het geval van *droeschen* en in de enquête met het woord *hoezeboezen*, dat ook vernederlandsst zou kunnen worden met een vorm van 'hozen'. Echter worden er binnen de eWND ook Standaardnederlandse lemma's geconstrueerd die niet bestaan. Deze niet bestaande en nieuw geconstrueerde vormen werden door de meeste Drenten niet positief geëvalueerd. Dit kan er echter ook aan liggen dat het vernederlandsen nog een te moeilijke kwestie is voor niet-taalkundigen.

3. Welke rol zou de betekenis moeten spelen bij het vernederlandsen van het Drents?

Hoewel de etymologie van het dialectwoord voorop staat bij het vernederlandsen bleek al uit het voorbeeld van *droeschen* dat het ook erg belangrijk is om bij klankcorrespondenties de betekenis in beschouwing te nemen.

In de enquête in de categorie waarin gevraagd werd naar de dialectwoorden die vernederlandsst worden naar een etymologisch verwant woord dat erg verschilt in betekenis kwam vaak naar voren dat de respondenten de vernederlandsing niet passend vonden. Vooral bij het woord *daok* zijn veel respondenten het erover eens dat de vernederlandsing 'dak' niet volstaat, hoewel niet alle respondenten het hier over eens zijn. In sommige varianten van het Drents heeft het woord ook een andere betekenis. Omdat het Drents onderling zo verschilt is het moeilijk om het Drents te vernederlandsen.

4. Wat vertelt de visie van de sprekers van het Drentse dialect ons over het vernederlandsen van het Drents uit Kocks (1996)?

Uit de visie van de Drentse respondenten komt vooral naar voren dat er veel onenigheid is onder de sprekers. Dit kan ermee te maken hebben dat het vernederlandsen een te moeilijk concept is of omdat de respondenten te veel variëren in hun dialect. Wat verder naar voren komt is dat veel woorden verouderd of niet algemeen zijn voor het Drents. Omdat de leeftijd van de respondenten hoog ligt en we inmiddels weten dat het Drents vooral gesproken wordt door ouderen en laagopgeleiden valt te verwachten dat de kennis van het Drents onder de respondenten op een redelijk niveau zou zitten. Toch blijkt uit de antwoorden dat veel woorden onbekend zijn. Daarnaast kwam vaak naar voren dat de respondenten een bepaalde vernederlandsing niet geschikt vonden of dat zij geen geschikte vernederlandsing konden bedenken. Toch kwamen er ook een paar interessante suggesties naar voren voor vernederlandsingen waar ik en andere medewerkers van de eWND niet aan hadden gedacht. Ook kwamen uit de antwoorden argumenten naar voren om dialectwoorden te behouden in de vorm die ze hebben. Zo bestaan er in het dialect woorden voor begrippen waar in het Standaardnederlands geen aparte woorden voor bestaan. Bijvoorbeeld voor het woord *daok* zou een Standaardnederlandse vorm geconstrueerd kunnen worden in plaats van het woord 'dak' te nemen als vernederlandsing. Echter, omdat in andere varianten *daok* wel gelijk staat aan 'dak' is dit een moeilijke kwestie. Ook kan overwogen worden om

leenwoorden die niet voorkomen in het Standaardnederlands en woorden die zaken uit de Drentse cultuur omschrijven in hun oorspronkelijke vorm te houden.

Hoofdvraag: In welke mate kan het Drents uit het woordenboek van de Drentse dialecten (Kocks, 1996) worden vernederlandst?

Het voordeel van handmatig vernederlandsen is dat er overwegingen gemaakt kunnen worden voor de beste manier van vernederlandsen. Zo kunnen klankcorrespondenties een belangrijke bron zijn voor het vernederlandsen van het Drents, maar zoals we gezien hebben is het nodig dat deze vernederlandsingen grondig gecheckt moeten worden. Zo kan het zijn dat uit de betekenis van het dialectwoord blijkt dat een andere vernederlandsing meer gepast is. Ook bij het construeren van nieuwe woorden blijkt dat het belangrijk is dat deze handmatig nagekeken worden en dat er wordt gelet op de betekenis. In de enquête gaven de respondenten ook vaak aan dat een bepaalde vernederlandsing niet correct was in verband met de betekenis. Echter heeft dit te maken met het feit dat de etymologie in het vernederlandsen belangrijker is dan de betekenis en dat het vernederlandsen voor de meeste respondenten nog een moeilijk concept is. Verder blijkt dat, hoewel er een paar interessante suggesties werden gedaan, de antwoorden van de Drentse respondenten op het vernederlandsen van het Drents nog te ver uiteenlopen om een eenduidig antwoord te geven op de vraag hoe het Drents het beste vernederlandst kan worden. Daarom spreekt Kocks (1996) ook van de Drentse dialecten en niet van het Drentse dialect. De vraag blijft nu of problemen bij vernederlandsen opgelost kunnen worden door sprekers van het dialect te vragen naar vernederlandsingen voor dialectwoorden uit het betreffende dialect.

Bibliografie

J. Bergsma (1906), *Woordenboek, bevattende Drentsche woorden en spreekwijzen*. Groningen: J.B. Wolters.

Bloemhoff, H., & Nijkeuter, H. (2004). *Drents*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Kocks, G. H. (1996). *Woordenboek van de Drentse dialecten*. Assen: Van Gorcum.

Molema, H. (1889). *Proeve van een Woordenboek der Drentsche Volkstaal in de 19e eeuw*.

Sijs, N. van der (samensteller) (2010), *Etymologiebank*, op <http://etymologiebank.nl/>

Sijs, N. van der (samensteller) (2015-), *eWND*, op www.meertens.knaw.nl/ewnd/, gehost door het Meertens Instituut

[De naslagwerken van de projecten die ik gebruik heb ter vergelijking met de eWND noem ik hieronder:](#)

GTB:

Geirnaert, D. (2009). Werken aan de toekomst van het verleden, van MNW naar MNW_ online. *Egbert Beijk et al.(red.), Fons Verborum. Feestbundel voor prof. dr. AFMJ (Fons)*

Moerdijk, aangeboden door vrienden en collega's bij zijn afscheid van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie. Leiden/Amsterdam: Instituut voor Nederlandse Lexicologie/Gopher, 201-214.

Kestemont, M., Daelemans, W., & De Pauw, G. (2010). Weigh your words—memory-based lemmatization for Middle Dutch. *Literary and Linguistic Computing, 25*(3), 287-301.

eWND:

Meertens instituut. (2016). *Handleiding voor de vernederlandsing van dialectwoorden (versie 8-6-2016)*. Amsterdam: Meertens instituut.

GiGaNT:

Mooijaart, M. (2012). *Het lemma in het GiGaNT-lexicon*. Leiden: INL Working papers.

CGN:

Van Eynde, F. (2004). Part of speech tagging en lemmatisering van het Corpus Gesproken Nederlands. *Centre for Computerlinguistics, Catholic University of Leuven*.

Van Halteren, H., & Rem, M. (2013). Dealing with orthographic variation in a tagger-lemmatizer for fourteenth century Dutch charters. *Language resources and evaluation, 47*(4), 1233-1259.

Bijlage

Pagina: 1

Beste respondent,

Ten eerste wil ik u van harte bedanken dat u de tijd wil nemen om mijn enquête in te vullen. Mijn naam is Lotte van de Bunt en ik ben een masterstudent taalwetenschap. Tijdens mijn master heb ik stage gelopen bij het Meertens Instituut waar ik heb meegewerkt aan de elektronische Woordenbank van de Nederlandse Dialecten (eWND). Binnen de eWND proberen we zoveel mogelijk dialectwoordenboeken op te nemen. De dialectwoorden in deze woordenboeken krijgen allemaal een vernederlandsing. Dit houdt in dat de dialectwoorden allemaal gelinkt worden aan een Standaardnederlands woord dat er etymologisch aan verwant is. Ik heb mij onder andere bezig gehouden met een Drents woordenboek en wat opvalt is dat sommige Drentse woorden erg moeilijk te vernederlandsen zijn. Om die reden wil ik graag de hulp inroepen van sprekers van de Drentse dialecten. Op de volgende pagina's zal ik u een aantal vragen stellen over uw gebruik van het Drents. Vervolgens zal ik u vragen stellen over enkele woorden uit het Drents. Deze vragen zullen betrekking hebben op de manier waarin Drentse woorden weergegeven kunnen worden als Standaardnederlandse woorden met behoud van de betekenis en woordvorm. Het gaat niet om een toets naar uw kennis van het Drents. Er zijn daarom geen foute antwoorden, het gaat om uw persoonlijke mening.

Start

Pagina: 2

1.

Wat is uw leeftijd? *

2.

Ik versta het Drents *

- Uitstekend
- Goed
- Matig
- Slecht
- Niet

3.

Ik spreek het Drents *

- Uitstekend
- Goed
- Matig
- Slecht
- Niet

4.

Ik spreek het Drents *

- Dagelijks
- Regelmatig
- Zelden
- Nooit

5.

Anderen spreken Drents tegen mij *

- Dagelijks
- Regelmatig
- Zelden
- Nooit

6.

Ik heb het Drents vanaf mijn geboorte thuis geleerd *

- Ja
- Nee, vanaf deze leeftijd

7.

Ik reken mijn variant van het Drents toe tot het: *

- Noord-Drents
- Midden-Drents
- Zuidoost-Drents
- Zuidwest-Drents
- Ander, namelijk

8.

Wat is uw mening van het Drents?

	Volledig eens			Volledig oneens	
Ik vind het Drents een mooie taal	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat het Drents bewaard moet blijven	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat het Drents plaats moet krijgen in het onderwijs	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het Drents totaal onbelangrijk	☐	☐	☐	☐	☐

Volgende pagina

Pagina: 3

Vernederlandsen

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen aan de hand van Drentse dialectwoorden over de manier waarop deze volgens u vernederlandst zouden kunnen worden. Om u een indruk te geven van vernederlandsingen van Drentse dialectwoorden geef ik u een paar voorbeelden van vernederlandsingen van Drentse dialectwoorden:

- Pöppelèrenholt/paopelnholt/peupelnholt -> populierenhout
- harfsttied -> herfsttijd
- Keunigin/konigin/keuningin -> koningin

Maar niet alle Drentse dialectwoorden hebben een Standaardnederlandse tegenhanger. Daarom worden er vaak Standaardnederlandse woorden geconstrueerd zoals hieronder:

- Kameraadsche -> kameraadse
- beschieter/beschieterd -> beschijter
- knoffelwark -> knuffelwerk

Het is belangrijk om te weten dat het vernederlandsen dus niet gaat om het vertalen van de dialectwoorden, maar om een Standaardnederlandse vorm te geven die er etymologisch aan verwant is. Op de volgende pagina's zal ik voorbeelden geven van andere Drentse dialectwoorden die geen Standaardnederlandse tegenhanger (lijken te) hebben en zal ik u vragen hoe u het dialectwoord zou weergeven in het Standaardnederlands. Het zijn in totaal 22 woorden die ingedeeld zijn in verschillende categorieën. De enquête gaat door tot pagina 34.

Volgende pagina

Pagina: 4

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over Drentse woorden die een woordvorm hebben die in het Standaardnederlands niet voorkomt.

Volgende pagina

Pagina: 5

9.

Kent u het volgende woord?

natoogd (= huilend) *

Ja

Nee

10.

Hoe zou u 'natoogd' in het Standaardnederlands weergeven/construeren, als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (Als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

11.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- n.v.t.

Volgende

Pagina: 6

12.

Kent u het volgende woord?

Kregelkopt (= lichtgeraakt, opvliegend) *

- Ja
- Nee

13.

Hoe zou u 'kregelkopt' in het Standaardnederlands weergeven/construeren, als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

14.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- n.v.t.

Volgende

Pagina: 7

15.

Kent u het volgende woord?

Aneten (= klaar met eten) *

- Ja
 Nee

16.

Hoe zou u 'aneten' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

17.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
 Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
 n.v.t.

Volgende

Pagina: 8

18.

Kent u het volgende woord?

Vervelendigheid (= verveling) *

- Ja
 Nee

19.

Hoe zou u 'vervelendigheid' in het Standaardnederlands weergeven als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

20.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

Ja

Nee, de betekenis verandert (enigszins), want

n.v.t.

Volgende pagina

Pagina: 9

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over Drentse tussenwerpsels die niet in het Standaardnederlands voorkomen.

Volgende pagina

Pagina: 10

21.

Kent u het volgende woord?

Gramsie (= zeer bedankt) *

Ja

Nee

22.

Hoe zou u 'gramsie' in het Standaardnederlands weergeven als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

23.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t

Volgende

Pagina: 11

24.

Kent u het volgende woord?

Gatverdorie (= potverdorie) *

- Ja
- Nee

25.

Hoe zou u 'gatverdorie' in het Standaardnederlands weergeven als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

26.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t.

Volgende

Pagina: 12

27.

Kent u het volgende woord?

Huuie/huui/huie (= 1. een uitroep om dieren op te drijven of een andere kant op te laten lopen, 2. een uitroep bij wijze van groet) *

- Ja
- Nee

28.

Hoe zou u 'huuie/huui/huie' in het Standaardnederlands weergeven als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

29.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t.

Volgende pagina

Pagina: 13

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over Drentse woorden die mogelijk geconstrueerd kunnen worden door middel van klankcorrespondenties tussen het Drents en het Standaardnederlands. Het gaat hier dus om geconstrueerde Standaardnederlandse woorden. Ze komen daarom nog niet in het Standaardnederlands voor.

Volgende pagina

Pagina: 14

30.

Kent u het volgende woord?

Anroegen (= aanrommelen) *

Ja

Nee

31.

Zou u 'anroegen' kunnen vernederlandsen als 'aanruigen'? *

Ja, omdat

Nee, omdat

32.

Zo nee, heeft u een betere suggestie voor een vernederlandsing van 'anroegen'?

Volgende

Pagina: 15

33.

Kent u het volgende woord?

Aarmbaarmoeltien (= lieveheersbeestje) *

- Ja
- Nee

34.

Zou u 'aarmbaarmoeltien' kunnen vernederlandsen als 'armbaarmoeltje'? *

- Ja, omdat
- Nee, omdat

35.

Zo nee, heeft u een betere suggestie voor een vernederlandsing van 'armbaarmoeltien'?

Volgende

Pagina: 16

36.

Kent u het volgende woord?

Hoezeboezen (= hard waaien) *

- Ja
- Nee

37.

Zou u 'hoezeboezen' kunnen vernederlandsen als 'huizebuizen'? *

- ja, omdat
- nee, omdat

38.

Zo nee, heeft u een betere suggestie voor een vernederlandsing van 'hoezeboezen'?

Volgende pagina

Pagina: 17

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over de woorden die alleen in het Drents voor lijken te komen.

Volgende pagina

Pagina: 18

39.

Kent u het volgende woord?

Kabarie (kabaal, lawaai) *

- Ja
- Nee

40.

Hoe zou u 'kabarie' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

41.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t.

Volgende

Pagina: 19

42.

Kent u het volgende woord?

Klebentig (= ziekelijk, niet lekker) *

- Ja
- Nee

43.

Hoe zou u 'klebentig' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

44.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t.

Volgende

Pagina: 20

45.

Kent u het volgende woord?

Komsaozies (= commentaar) *

- Ja
 Nee

46.

Hoe zou u 'komsaozies' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

47.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
 Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
 N.v.t.

Volgende pagina

Pagina: 21

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over woorden die verwant zijn aan Standaardnederlandse woorden maar in betekenis verschillen.

Volgende pagina

Pagina: 22

48.

Kent u het volgende woord?

Kekeln (= 1. hard praten, 2. ruziën) *

- Ja
 Nee

49.

Zou u 'kekeln' kunnen vernederlandsen 'kakelen'? *

- Ja, omdat
 Nee, omdat

50.

Zo nee, heeft u een betere suggestie voor een vernederlandsing van 'kekeln'?

Volgende

Pagina: 23

51.

Kent u het volgende woord?

daok (= 1. rieten dak, 2. grote hoeveelheid) *

- Ja
 Nee

52.

Zou u 'daok' kunnen vernederlandsen als 'dak'? *

- Ja, omdat
- Nee, omdat

53.

Zo nee, heeft u een betere suggestie voor een vernederlandsing van 'daok'?

Volgende

Pagina: 24

54.

Kent u het volgende woord?

Gorre (1. gordel/riem, 2. gording, 3. garde, 4. lijn waarop noten liggen bij het notenschieten) *

- Ja
- Nee

55.

Zou u 'gorre' kunnen vernederlandsen als 'gordel'? *

- Ja, omdat
- Nee, omdat

56.

Zo nee, heeft u een betere suggestie voor een vernederlandsing van 'gorre'?

Volgende pagina

Pagina: 25

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over leenwoorden in het Drents.

Volgende pagina

Pagina: 26

57.

Kent u het volgende woord?

Fensterbierscheibe (= in Duitsland zo genoemde ruitjes met voorstellingen of rijmpjes die bij huwelijk e.d. ten geschenke werden gegeven) *

- Ja
 Nee

58.

Hoe zou u 'fensterbierscheibe' in het Standaardnederlands weergeven als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (Als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

59.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
 Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
 N.v.t.

Volgende

Pagina: 27

60.

Kent u het volgende woord?

One (zonder) *

- Ja
 Nee

61.

Hoe zou u 'one' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

62.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
 Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
 N.v.t.

Volgende

Pagina: 28

63.

kent u het volgende woord?

Genau (precies) *

- Ja
 Nee

64.

Hoe zou u 'genau' in het Standaardnederlands weergeven als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

65.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
 Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
 N.v.t.

Volgende pagina

Pagina: 29

Op de volgende pagina's zal ik u vragen stellen over woorden die te maken hebben met Drentse gewoonten

Volgende pagina

Pagina: 30

66.

Kent u het volgende woord?

Kooubrugge (= boterham die kinderen krijgen als ze koeien naar het land brengen of net hebben gebracht) *

- Ja
 Nee

67.

Hoe zou u 'kooubrugge' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (Als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

68.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
 Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
 N.v.t.

Volgende pagina

Pagina: 31

69.

Kent u het volgende woord?

lèesttik (= laatste tik die kinderen elkaar geven voor of na schooltijd; ook wel de benaming van het spelletje zelf) *

- Ja
 Nee

70.

Hoe zou u 'lèesttik' in het Standaardnederlands weergeven/construeren, als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom). *

71.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t.

Volgende

Pagina: 32

72.

Kent u het volgende woord?

koggel (= 1. lompe vent, 2. laatste tik die de kinderen die uit school komen elkaar geven). *

- Ja
- Nee

73.

Hoe zou u 'koggel' in het Standaardnederlands weergeven/construeren als u de vorm zoveel mogelijk moet behouden? (als dit niet mogelijk is, licht dan kort toe waarom) *

74.

Houdt het woord bij het vernederlandsen zijn originele Drentse betekenis? *

- Ja
- Nee, de betekenis verandert (enigszins), want
- N.v.t.

Volgende pagina

Pagina: 33

75.

Dit is het einde van de enquête.

Heeft u nog opmerkingen over de enquête?

Einde enquête

Pagina: 34

Hartelijk bedankt voor het invullen van de enquête.